

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny křesťanského umění

Zuzana Martinovská

Artuš Scheiner

bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Marie Rakušanová Ph.D.

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Marii Rakušanové, Ph.D. za odbornou pomoc. Dále děkuji za vstřícnost a pomoc paní doktorce Bregantové z Ústavu dějin umění AV ČR a také pracovníkům Památníku národního písemnictví.

Obsah

I. Úvod /5/

II. Přehled literatury /8/

III. Knižní tvorba na přelomu 19. a 20. století v českém a evropském kontextu /11/

III. 1. Knižní produkce na území Československa /13/

III. 2. Ediční činnost a vznikající nakladatelství /16/

III. 3. Ilustrátoři secesního období /21/

III. 4. Vznikající výstavy zaměřené na knižní tvorbu ve 20. Století /24/

IV. Osobnost Artuše Scheinera /26/

V. Dílo Artuše Scheinera

V. 1. Tvorba pro české časopisy /33/

V. 2. Ilustrace knih od roku 1891 /39/

V. 3. Další Scheinerova umělecká činnost /40/

VI. Závěr /42/

VII. Obrazová příloha /44/

VIII. Seznam vyobrazení /78/

IX. Seznam použitých pramenů /83/

X. Seznam použité literatury /84/

Resumé /88/

I. Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla věnovat českému kreslíři a především ilustrátorovi Artuši Scheinerovi. Artuš Scheiner žil v letech 1863 až 1938 a v jeho tvorbě se promítá vliv secese, která do ilustrační tvorby zasahovala především v letech 1900-1914. Z období secese bylo psáno o mnoha umělcích, ale Artuši Scheinerovi nebyla zatím věnována pozornost. I přes to, že to byl velice činný umělec, jak na území Čech, tak i v zahraničí, jeho ilustrace byly reprodukovány v časopisech, románech a především dětských knížkách, nevyšla doposud publikace, která by nás seznamovala s jeho životem a rozmanitou tvorbou.

Pro tuto práci bylo nutné si uvědomit, jak vypadala Praha jako město kolem roku 1900. August Rodin napsal v dopise z roku 1902: „*Praha je jedním z nejvelebnějších měst.*“¹ Avšak francouzský historik Ernest Denis byl jiného názoru: „*Florencie je elegantní..Benátky jsou nádherné, Paříž je rozkošná, Vídeň je rozmarná..Moskva je hieratická..Praha je tragická..Nikde nebyl život zmítanější, převraty častější, vášně šílenější, boje zuřivější a lítější.*“² Je tedy znatelné, že názory na naše město v rozkvětu secese, byly různé.

Přelom 19. a 20. století bylo období všestranného rozvoje a bohatosti na počet umělců jak v Čechách, tak i v jiných zemích. Roku 1898 byla v Topičově salónu v Praze uskutečněna první výstava Spolku výtvarných umělců Mánes. Výchozím bodem mladé generace umělců se stalo spojení modernosti s naturalistickou orientací.³ Tuto první výstavu připomínal Miloš Jiránek slovy: „*Od první uplynulo sotva devět měsíců. Vítili jsme ji tehdy všichni jako událost v našich úzkých poměrech přímo epochální, pozdravovali jsme ji jako statečný čin, vyhlášovali za secesi*“⁴ Secese se v Čechách rozvíjela od 90. let 19. století a projevila se v každém druhu umění. Důsledky secese byly především velice příjemné, co se týkalo užitého umění a tedy i knižní tvorby. Secesní užitě umění tvořilo jakýsi most, který tehdejší Československo spojil se světovým vývojem moderní tvorby XX. století.⁵ Z užitého umění se secese projevila nejprve v nábytku v návaznosti na vznikající secesní stavby. Dále se jednalo o keramika, sklo, šperkařství a užitou grafika. V secesní užitě grafice figurovala jméno

---

¹ SCHWARZ 1940, 476

² VLČEK 1986

³ WITTLICH 1982

⁴ JIRÁNEK 1962, 29

⁵ HETTEŠ 1961, 7

jako Arnošt Hofbauer a jeho plakáty, Preissig s knižními úpravami a také Artuš Scheiner a jeho jedinečné ilustrace.⁶

Scheinerova tvorba je úzce spojena s literaturou a dobovými časopisy, které vznikaly pod vlivem secesní tvorby. Do práce jsem proto začlenila kapitoly, týkající se rozvoje knižní kultury v Čechách. Přední čeští malíři rozhodně nepovažovali ilustrační tvorbu za něco méněcenného, naopak by se v této době nenašel malíř, který by ilustraci literárního díla odmítl. Proto jsem se v práci rozhodla zaměřit také na vznikající spolky, nakladatelství a edice, které přispívaly k návratu ke krásné knize na přelomu 19. a 20. století.

Koncepci své práce jsem musela upravovat. Moje původní myšlenka byla, ukázat v této práci celou Scheinerovu tvorbu avšak již po prvotním bádání se ukázalo, že jeho tvorba byla nemalá. Jako celek nebyla doposud zpracována a učinit tak by znamenalo velmi rozsáhlou odbornou studii a soupis, které by svým rozsahem přesáhly nároky, kladené na bakalářskou práci. Proto jsem se v mé práci rozhodla prezentovat pouze Scheinerovu ranou tvorbu, což byly jeho četné příspěvky do českých časopisů, kterými vešel do podvědomí společnosti. Jeho pozdější bohaté ilustrátorské tvorbě se hodlám věnovat v budoucnu a tudíž je v mé práci zastoupena pouze okrajově.

V první kapitole se budu věnovat situaci knižní tvorby na přelomu 19. a 20. století v českém a evropském kontextu. Podkapitoly budou zaměřeny na knižní tvorbu v tehdejší Československu, dále na vznikající nakladatelství a rostoucí ediční činnost. Další bod bude věnován některým secesním ilustrátorům a tedy vrstevníkům Artuše Scheinera. V poslední kapitole bych chtěla stručně nastínit situaci knižní tvorby v první polovině 20. století a především upozornit na pořádané výstavy, které prezentovaly knižní tvorbu a pokračování „krásné knihy“. Z těchto výstav se v druhé polovině 20. století vyvinulo Triennale umělecké knižní vazby, které je pořádané dodnes.

V druhé kapitole se budu věnovat životu a tvorbě Artuše Scheinera. Pokusím se co nejlépe popsat, jak se ze samouka postupně stával uznávaný ilustrátor, se kterými lidmi spolupracoval, v kterých periodikách uplatnil své první kresby a jak se prohlubovala jeho záliba v ilustrování dětských knížek, která mu zůstala až do konce života.

Třetí kapitola bude zaměřena na Scheinerovu tvorbu. Jak jsem zmínila, ve své práci se chci soustředit na Scheinerovu uměleckou činnost pro tehdejší české časopisy a pouze okrajově nastínit jeho ilustrační tvorbu, především dětských knížek. Jelikož se jedná o velmi rozsáhlou problematiku je zde tato kapitola pojata velmi povrchně a

---

⁶ HETTES 1961, 7

podrobněji se jí budu věnovat v budoucnu. Z časopisů se bude jednat především o *Světozor*, *Švanda dudák*, *Paleček* a další.

Součástí mé práce je obrazová příloha, která obsahuje 73 reprodukcí. Obrazy jsou řazeny v pořadí, ve kterém se o nich zmiňuji v textu. Zvolila jsem uspořádání, kdy reprodukce ilustračně doplňuje text nebo přímo představuje zmiňované dílo.

Scheiner dokázal obohatit svět humoristických časopisů a později především pohádek svoji fantaskností, elegancí a bizarností. Chci připomenout to, jak dokázal spojit vlastní pohádkovou snivost s jemnou ironií.

Cílem mé bakalářské práce je doplnit informace o tvorbě a životě Artuše Scheinera. I přesto, že A. Scheiner byl významný secesní ilustrátor, nebyla o něm, jak jsem při práci zjistila, doposud zpracována žádná publikace ani mu věnována samostatná kapitola v odborné literatuře. Mojí prací se snažím napravit zapomenutí na tohoto ilustrátora a opět ho uvést do podvědomí společnosti.

II. Přehled literatury

Při hledání informací o ilustrátorovi Artuši Scheinerovi se mi naskytlo jen málo publikací, ze kterých jsem mohla čerpat. Pokud se v některé knize jeho jméno objevilo, jednalo se pouze o velice stručný životopis, který jsem nacházela víceméně všude stejný nebo se jednalo jen o zmínku jeho jména v textu. Tak je to např. v publikacích *Česká secese* od Petra Wittlicha z roku 1982 nebo *Praha 1900* od Tomáše Vlčka z roku 1986. Oboje zmíněné publikace mi byly však přínosné při psaní podkapitoly, týkající se ostatních secesních ilustrátorů a secesního období vůbec. Dále jsem zde využila publikaci *Moderní revue 1894-1925* vydanou roku 1995, kterou uspořádali Otto M. Urban a Luboš Merhaut. Tato kniha také velmi dobře seznamuje s problematikou dané doby. Z literatury P. Wittlicha jsem ještě použila publikace *Umění a Život, doba secese* vydanou roku 1986.

Zkrácený životopis nebo záznam o A. Scheinerovi obsahuje např. *Nový slovník československých výtvarných umělců* od Prokopa Tomana vydaný v Praze v letech 1947-1955 nebo zajímavá publikace *Historicko – vlastivědná bibliografie okresu Benešov* od Ludmily Pánkové z roku 1980, kterou mi doporučili SOkA Benešov. Tomanův slovník mě navíc navedl na další podstatnou část použité literatury a článků. Jedná se o *Ottův naučný slovník* z roku 1904, Publikaci od F. X. Harlase *České umění I.- Malířství* z roku 1908 a články v časopisech *Umění*, *Salon* nebo *Dílo*.

K dalším článkům, které se týkaly Scheinerovy tvorby nebo se o něm zmiňovaly, jsem se dostala v bibliografickém katalogu na UDU. Jednalo se např. o časopisy *Zlatá Praha*, *Besedy lidu*, *Úhor*, *Časopis Národního muzea* a další.

Velice přínosné mi byly prameny nalezené v Památníku národního písemnictví. I přesto, že se zde nenachází Scheinerova pozůstalost, našla jsem alespoň několik jeho dopisů adresovaných např. profesoru V. Tilleovi, architektu K. Hilberovi a dalším.⁷

Dále jsem čerpala také z katalogů k výstavám, na kterých se objevila některá ze Scheinerových děl. Přínosné mi také byly publikace k výstavám jeho vrstevníků. Jednalo se o výstavy *Pohádkové motivy v českém umění kolem roku 1900*, kterou organizovala Národní galerie v Praze roku 1994 nebo výstava o deset let později s názvem *Z pohádky do pohádky*, kterou pořádala ČMVU.

---

⁷ Většina korespondence však není v této době přístupná, neboť se nachází na zámku Staré Hrady, kde momentálně probíhá stěhování.

Velice dobrý katalog pro pochopení toho, co znamenaly pro výtvarné umění pohádkové bytosti na přelomu 19. a 20. století, je katalog *Pohádkové bytosti* napsaný Petrem Štěpánem a vydaný roku 2005 ČMVU ke stejnojmenné výstavě.

Z novějších zdrojů pro mě byl důležitý katalog vydaný Galerií výtvarného umění v Chebu, kabinetem kresby a grafiky, k výstavě *Artuš Scheiner, ilustrace k pohádkám*, která probíhala v letech 2006-2007. Je to teprve druhá výstava od roku 1933, která se věnuje výhradně Scheinerově dílu.⁸ Úvodní text pro katalog, zabývající se životem a dílem A. Scheinera, napsal Jiří Vykoukal. Autor mě navíc navedl na další literaturu, především mám na mysli článek *Artuš Scheiner sedmdesátníkem* od Františka Žákavce, který byl vydán v roce 1934 v odborném časopise *Umění*. V tomto článku se navíc objevuje zmínka o interview, které se Scheinerem pořádal F. V. Suk, redaktor časopisu *Úhor* (kritické revue literatury pro mládež). S tímto časopisem jsem ještě několikrát pracoval a protože jsem objevovala další nové články týkající se A. Scheinera.

Více literatury se mi nabídlo při psaní kapitoly zaměřené na knižní tvorbu na přelomu 19. a 20. století. Jedná se o publikace *Krásná česká kniha XIX.-XX. století*, která vyšla roku 1972, *Česká krásná kniha XX.* z roku 1999. Pro pochopení technik, které byly využívány při knižní tvorbě a knihvazačství vůbec, se jako dobrý studijní materiál ukázala kniha od Jaroslava Šaldy *Od rukopisu ke knize a časopisu* z roku 1983.

V této práci se zabývám secesním ilustrátorem A. Scheinerem a bylo tedy nezbytné začlenit do ní celkový rozvoj knižní tvorby v 19. a v první polovině 20. století, kam spadá hnutí za krásnou knihu, rozvoj ediční činnosti atd. Tyto informace jsou velice dobře zpracované v knize *Česká kniha v proměnách staletí* od Mirjam Bohatcové z roku 1990 a stejně tak v menší publikaci *Česká kniha a svět* z roku 1973 napsané stejnou autorkou.

Z knih, které se věnují ilustrační činnosti, mi byla nejvíce přínosná kniha od Blanky Stehlíkové *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež* z roku 1984.

Knižní tvorba byla a je uznávané umění, což dokazují katalogy k výstavám *Triennale umělecké knižní vazby*, které se konají od roku 1973 do dnes.

Pro představu o Scheinerově rozsáhlé ilustrační tvorbě jsem prostudovala dostupná čísla periodik *Světobzor*, *Zlatá Praha*, *Paleček*, *Švanda dudák*, *Úhor*, *Salon*, *Volné směry*, *Besedy lidu*, ale také *Topičův sborník*, *Český svět*, *Umění*, *Národní listy* nebo *Venkov*. Dále bylo zapotřebí prohlédnout mnoho románů a především dětských knih, které Scheiner ilustračně doprovázel, např. Švanda ze Semčic Karel: *Fantastické*

---

⁸ První výstava proběhla roku 1933 v Ústřední budově Městské knihovny v Praze a měla ohromný úspěch. Jednalo se o první výstavu, která se zaměřovala výhradně na malíře dětských knih.

povídky (1892), Václav Říha: *Knižka o růžence a Bobešovi* (1902), *Mariana* (1920), *Maruška* (1918), K. J. Erben: *Zlatovláska* (1911), E. Krásnohorská: *Pohádky z daleka i blízka* (1922), B. Němcová: *Pohádky* (1924), E. Zola: *Povídky Ninoně* (1927), J. Zeyer: *Ondřej Černyšev* (1935) a mnoho dalších.

III. Knižní tvorba na přelomu 19. a 20. století v českém a evropském kontextu

*„Až do poloviny století nemáme v Čechách ilustrátorů, neboť neměli jsme knih, aby je vypravili obrázky. I do časopisů ukládaly se rytinky na mědi provedené, na zvláštních listcích otisknuté, neboť xylografie, rytina ve dřevě, byla v úpadku“.*⁹

V Čechách v první polovině 19. století nebyl kladen důraz na vytvoření knihy jako umělecky hodnotného předmětu. Kniha byla brána pouze jako nositel literárního obsahu. Bylo to samozřejmě z důvodů nakladatelských i sociálních. I přes zahraniční vliv řemeslo nakonec zcela ustoupilo industriální velkovýrobě. Nebyl zájem o krásně vypadající knihy, ale o publikace technicky levně proveditelné a tedy i cenově dostupné široké veřejnosti. Pro knižní vazbu to ale znamenalo úpadek.¹⁰ Průmyslová knihařská výroba byla samozřejmě nedokonalá oproti rukodělné vazbě, ale i přesto byla preferována pro rychlost a levnost provedení.

Situace se změnila až v druhé polovině a ke konci 19. století a to nejprve v evropských zemích jako byla Anglie a Francie, ale i Dánsko a Belgie. Primární začal být vzhled knihy a šlo jak o originální zpracování tak řemeslné provedení.¹¹ Vracel se obdiv ke středověkým a renesančním knihám. Ilustrované byly romány, básně a knihy pro děti, které právě na konci 19. století nabývaly umělecké hodnoty. Ale i v tomto období trvalo než se nákladnější knihy začaly vydávat. Přesvědčit jsem se o této skutečnosti mohla i v dopise, který poslal vydavatel B. Kočí Scheinerovi. Jde o zprávu, ve které B. Kočí odmítá vydání nejmenované publikace, kterou sice hodnotí jako velice krásnou, ale příliš nákladnou. Kočí napsal: *„Byla by to edice nádherná, ale proto i nesmírně drahá a tu jsem při kalkulaci viděl, že by se příští rok pro drahotu svou stěží prodávalo. Možno že za 5 let neb i dříve by se mohlo vydáti, dnes však nikoliv...“*.¹²

V Anglii se o návrat krásné knihy zasloužili nejvíce William Morris a T. J. Cobden Sanderson. Oba kladli důraz na kvalitu zpracování materiálů a provedení knih. Navíc upřednostňovali kreativní individuální tvorbu a nejen pouhé navracení se ke starým vzorům. Inspiraci čerpali z přírodních tvarů, které poukazovaly na japonskou grafickou tvorbu¹³ a jako další vzor jim nebyla cizí ani tvorba praeraffaelistů.

⁹ HARLAS 1908, 191-200

¹⁰ Přejít od rukodělné zdobné vazby k novodobé industriální vazbě lze sledovat v produkci velkých knihařských podniků. V Čechách to byly *L. Rost* (založeno 1820), *B. Fischer* (založeno 1827), *J. Pfeifer* (založeno 1836) ad.

¹¹ BOHATCOVÁ 1990

¹² Artuš Scheiner dopis Václavovi Tillemu. Praha 2. 8. 1906. Literární archiv Národního muzea, fond: Pozůstalost Václav Tille, neinventováno.

¹³ Jednalo se o pestré dřevoryty japonských mistrů ze 17.-19. století. Evropa se s jejich uměním detailně setkala v roce 1873 na výstavě ve Vídni.

Vrcholným projevem anglické secese je tvorba Aubreye Vincenta Beardsleyho (1872-1898). Jeho hlavní část tvorby tvoří právě ilustrace, kde převládají perokresby. I on se nechal ovlivňovat Blakem, praeraffaelisty, francouzským rokokem, japonskou tvorbou ad. Díky tomu dokázal svoji jemnou, tenkou kresbu dovést k dokonalosti. „*Jeho linie má přesnost technických kreseb; rovné čáry také vytahoval podle pravítka. Pracoval s tečkovanými čarami a se záměnou černě vyplněných a bílých ploch; koncentroval se na dvoudimenzionální plochu, jeho kresby nevědí nic o tíži, plastičnosti, prostoru, anatomii a světle, které vrhá obrys. K textům, jež ilustroval, se choval s provokující svobodomyšlností; historické postavy obléká v orientální oděv nebo toalety módních salónů*“.¹⁴

Jeho první a hlavní dílo byly ilustrace pro knihu *Morte d'Arthur* od Maloryho, vydanou roku 1891-1892. Jednalo se o 300 ilustrací, iniciál a bordur a i přestože byly až frivolního charakteru, se stalo dílo proslulým [1]. Beardsley spolupracoval s časopisem *The Studio*, od roku 1894 kreslil pro čtvrtletník *The Yellow Book* a ke konci života spolupracoval s časopisem *The Savoy*. Navíc se angažoval ve vytváření knižních vazeb, které se řadí k těm nejkrásnějším z tohoto oboru vůbec. Dá se říct, že Beardsleyho tvorba rozpoutala šíření slohu po celém světě.¹⁵ Přes Německo, Brusel a Rusko došel vliv Beardsleyovy secesní tvorby až k nám.

Situace v druhé polovině 19. století se na území Čech začala zlepšovat. Rukodělná knižní vazba se objevovala převážně jen pro individuální, většinou reprezentativní zakázky jako byly různé diplomy, kroniky, alba apod. Zlepšení situace knihvazačství napomohl vznik tohoto oboru také ve školství. Jmenovat jako příklad mohu Zlatnickou školu v Praze, kde roku 1873 vzniklo oddělení ruční knižní vazby.¹⁶ Nemenší podíl na zlepšení a vývoji knižní tvorby mělo i vznik Uměleckoprůmyslového muzea v Praze roku 1885.

V českém prostředí byl jeden z prvních Josef Mánes, který se snažil o návrat zdobné vazby.¹⁷ Na jeho tvorbu nebylo přímo navazováno, ale byla jakousi předzvěstí pro vznik hnutí za krásnou knihu, které se začalo formovat ke konci 19. století.¹⁸

Už roku 1895 vychází v Praze Manifest české moderny, který proklamoval požadavky na nové umění, na svobodu kritiky, rozvoj tvůrčí individuality a „vnitřní

---

¹⁴ WITTLICH 1986

¹⁵ Další secesní grafici byli Charles Ricketts (1866-1931), William Nicholson, James Pryda ad.

¹⁶ BOHATCOVÁ 1990

¹⁷ Kromě návrhu uměleckých vazeb se zabýval i ilustrováním. Vytvořil například obálku pro *Slovanské pověsti* Boženy Němcové, navrhoval obálky i pro časopis *Umělecké řemeslo a průmysl*. Známý a v Mánesově díle ojedinělý je návrh knižní vazby pro sborník poezie a prózy *Perly české* (1855).

¹⁸ Obrodné hnutí za krásnou českou knihu se datuje prakticky od vydání milostného románu Viléma Mrštíka *Pohádka máje* roku 1897.

pravdu“. Začal vycházet časopis *Moderní revue*, kolem něhož se sdružovali dekadentní básníci a symbolisté. O rok později vydává S. K. Neumann *Almanach secese*. Secese se hlásila o své slovo jak po umělecké tak literární stránce např. „*..let ptáků v azuru čar sítě narysoval..*“;¹⁹ „*..klid spících linií se kreslí v měkkém vzduchu..*“.²⁰

V období, kdy se v knižní tvorbě věnuje pozornost právě vnějšímu celku, vzniklo několik základních typů knih. Opět to byla iniciativa země, ve které začalo i obrodné hnutí, a to Velká Británie. Zde byl prosazován typ *anglické knihy*, který používaly i ostatní anglicky mluvící země *Britského společenství národů* jako byla např. Austrálie. „*Je to vyrovnaný klasický typ knih, který pracuje s tradičními písmi nebo jejich moderními odvozeninami a vyznačuje se vyrovnaným standardem celé produkce, ovšem bez velkého úsilí o něco nového*“.²¹ Strohostí a střídmostí v řešení provedení stránek se vyznačuje typ *německý*. Byl obměnou typu anglické knihy. V používaném písmu byly jasné známky secesního dekorativního cítění. Tento typ knihy byl typický pro Německo, Rakousko, všechny skandinávské země a i Maďarsko. Oba zmíněné typy knih doplňovala většinou realistická, ale stylizovaná ilustrace. Velice odlišný základ mají knihy *švýcarské* a *americké*, které využívají hojně prvků z propagační grafiky. Ovšem švýcarská kniha je o poznání jemnější a ne tolik komerční jako typ americké knihy.²² Ani knihy českého původu nezaostávaly daleko za evropskými zeměmi.

III. 1. Knižní produkce na území Československa

Knihy vznikající na území tehdejšího Československa si ve světě vydobily své osobité postavení. *Československý* typ knihy jasně vycházel ze svých vlastních tradic. Tyto knihy se vyznačovaly výraznou barevností, symbiózou různých moderních směrů a i pokusy o nové typografické úpravy. Nedostatky, které však brzdily naši tvorbu, byly zaostalá technika a nekvalitní materiály.

Knižní moderní tvorba měla v Čechách svoji tradici skoro 120 let. Kolem roku 1900 se jednalo především o ilustrace. Právě pohádkové motivy měly v tomto období důležité postavení. Jednalo se o tvorbu Karla Purkyně, Mikoláše Alše, Josefa Mánesa nebo Quida Mánesa ad. Vznikající nebo nově přepsané pohádky, zaměstnávaly řadu umělců. „*Vzpomeňme zde alespoň pohádkových motivů dominujících novoromantické*

---

¹⁹ BŘEZINA 1895

²⁰ KARÁSEK ZE LVOVIC 1896

²¹ JAVŮREK 1972, 3

²² JAVŮREK 1972, 3

malbě Maxmiliána Pirnera, akvarelů malíře Hanuše Schwaigera, okouzleného světem pohádek bratří Grimmů a Wilhelma Hauffa nebo neopakovatelného kreslířského umění Vojtěcha Preissiga v ilustracích ke Karafiátovým Broučkům či jeho proslulých barevných leptů na pohádkové motivy Sedmi havranů a Modráčka, abychom uvedli příklady nejznámějších“.²³

Jak jsem již napsala, byl to nejprve Josef Mánes, který se nejbliže přiblížil k ideálu dokonalé knihy u nás. Jedná se o jeho koncepci *Rukopisu královédvorského*, což v roce 1972 komentoval J. Šetlík: „*Tím Josef Mánes vytvořil novou jednotu knihy, jež v mnohém předvídala pozdější vývoj*“.²⁴ Byla to pravda, protože můžeme pozorovat jednotu díla od titulního listu po ilustrace a vazbu knihy. Avšak na „dokonalou“ knihu ještě nepřišel čas. Nakladatelství ani čtenáři na to nebyli připraveni.

První, kdo se snažil narušit dané konvence a vyšlapané cestičky byl Arnošt Procházka (1869-1925) a literární okruh okolo „Moderní revue“.²⁵ „*V roce 1894, krátce po svém kritickém debutu, uveřejnil Arnošt Procházka první bibliofilský (číslovaný) tisk Prostibolo duše, sbírku chorobné erotiky, která odpovídala jeho literární příslušnosti k české dekadenci. Byla vytištěna v malé tiskárně Emanuela Stivína v Praze v Jirchářích. Kniha má nekonvenční příčný formát, je zbrožována do černé lesklé obálky, podepsána autorem a její exkluzivitu zdůrazňuje poznámka, že „nové vydání nebude nikdy uspořádáno*“.²⁶ Snažil se úmyslně porušovat konvenci a vysmívat se jí a podobně byla orientována i Knihovna Moderní revue.²⁷ Hlavní osobou zde byl opět A. Procházka a jeho kamarád Jiří Karásek ze Lvovic. Vzorem tu jasně převládaly výtisky francouzských dekadentů, které signalizovaly, že je čas na změnu.

V roce 1905 vychází studie *Kniha jako umělecké dílo* od F. X. Šaldy, která obsahuje teoreticky zformulovaný program hnutí za krásnou knihu.²⁸ Tento „proud“ tvořili umělci, jejichž výtvarný výraz byl ovlivněn symbolismem a secesí.²⁹ Chápali ilustraci jako výtvarnou interpretaci textu, kde navíc umělec mohl zaznamenat svůj dojem a pocit z četby, který poté výtvarně ztvárnil.

V roce 1908 vydal Arnošt Procházka stať, ve které vyšel i jeho názor na umění: „*Umění není proto, aby zrcadlilo život, aby jej reprodukovalo, aby mu sloužilo. Umění je samo o sobě, tvoříc ze všeho, čeho se mu uzná užiti, nové hodnoty sui generis, nové*

---

²³ JAVŮREK 1972, 4

²⁴ BOHATCOVÁ 1990, 398

²⁵ Vycházela 1894-1925.

²⁶ BOHATCOVÁ 1990, 397-405

²⁷ Fungující od roku 1895.

²⁸ Tato esej byla otištěna v časopise *Typografia* 1905, č. 1. Navazovala na přednášku z roku 1903, nazvanou *Nová krása, její geneze a charakter*, uveřejněnou ve *Volných směrech*.

²⁹ STEHLÍKOVÁ 1984

*světy mimo starý svět, zmocňujíc a množujíc, vždy znova a znova vytvářejíc, co zdánlivě je z této země, ale čeho zde dosud vpravdě nebylo. Každé umělecké dílo, báseň, socha, obraz, symfonie, je nový, jedinečný svět, stojící vedle naší reality a nad ní, vzmachem do vyšší sféry“.*³⁰ Moderní revue postupovala odvážně a dveře otevírala i autorů neznámého jména.³¹

Nový přístup, co se týče grafického pojetí, přinesl básník a grafik Karel Hlaváček (1874-1898). Svoji sbírku *Mstivá kantiléna* (1896) doprovodil vlastním frontispisem a stejně tak obálku ke sbírce *Pozdě k ránu* [2]. Obě publikace vydala opět edice Moderní revue. Hlaváček roku 1897 vytvořil kresby ilustračního charakteru, na téma *Prostibolu duše* (podle Procházkovy první básnické sbírky) a ve vlastní předmluvě píše o ilustrátorově úloze takto: „*Moderní ilustrátor je samostatný, tvořivý umělecký senzitiv, který chce svou kresbou sugerovati divákům svůj dojem, jaký v něm povstal zákonem psychické rezonance po zažití psaného nebo slyšeného cizího uměleckého díla“.*³²

Do knižní grafiky zasáhla i tvorba umělce Jana Preislera (1872-1918), který do ilustrační tvorby pronikl roku 1894 návrhem obálky knihy *Listy z palety*.³³ Za nejdokonalější Preislerovu knižní práci je považována ilustrace k Zeyerově *Písni o hoři dobrého júna Romana Vasiliče* z roku 1899. I tento umělec se na chvíli ponořil do pohádkového světa a to svými ilustracemi k *Pohádkám špatně končícím* od Karla Maška nebo obálkou pro knihu *Princezna Pampeliška* od Jaroslava Kvapila. Vytvořit knihu jako umělecké dílo se podařilo v Čechách tedy až na konci 19. století, zásluhou zmíněného A. Procházky v Knižně Moderní revue, dalších jmenovaných umělců, ale především také malířky a grafičky Zdeňky Braunerové.³⁴

Zdeňka Braunerová se cílevědomě soustředila na grafické provedení *Pohádky máje* od Viléma Mrštíka [3].³⁵ Braunerová dobře znala díla anglického malíře a také básníka Williama Morrisa, který jí byl do jisté míry inspirací. „*Byl to William Morris, který mi ležel v hlavě a nedal pokoje. Šel do Benátek, inspiroval se starými tisky benátských dřevorytů a stvořil anglickou knihu, novou knihu, dal základ nové knize, opíraje se o tradici. Ukázal mi cestu k českým knihám 17. a 18. století, jejichž grafická*

³⁰ BOHATCOVÁ 1990, 397-405

³¹ Vyšly zde další básnické sbírky Jiřího Karáska ze Lvovic, z nichž *Sodoma* (1895) byla zabavena cenzurou. Podobný osud postihl i Neumannovy verše *Jsem Apoštol Nového Žití* (1896). Knihu *Apostrofy hrdé a vášnivé* (1896) si sám vyzdobil a stejného roku vyšel také jeho *Almanach secese*.

³² BOHATCOVÁ 1990, 401

³³ Touto publikací poprvé Mánes vystoupil na veřejnost.

³⁴ Ta popsala situaci české knihy na konci 19. století ve stati „Vzpomínky na první desetiletí moderní grafiky“, která byla otištěna v Hollaru roku 1925.

³⁵ Je považována za první moderně upravenou českou knihu. Byla vydána v roce 1897 v nakladatelství J. Otto.

úprava rovněž ukazuje na pramen inspirace tisky benátskými 16. a 17. století. Po této stopě jsem šla, prohlížela v muzeích naše staré kancionály, tisky Melantrichů, Landfrasů i Škarniclů, Nebekliče, Žaltáře i Kalendáře, tyto klasické vzory, v nichž duch anonymních českých rytců té doby projevoval se rytmem duše českého lidu.. V radostné naději, že skutečným svůj sen, vypravít českou knihu, k níž jsou mé kresby nikoliv ilustrací, ale jakýmsi tichým doprovodem naznačujícím rytmus celého obsahu, netušila jsem ani, co obtíží bude pro tak velký náklad se sazbou, volbou papíru, tiskem..“³⁶

Pohádku máje Z. Braunerová upravila, ilustrovala a navrhla její vazbu a znovu tak učinila pro dvacáté vydání v roce 1930.³⁷

*Její zájem o knihy v českém prostředí byl veliký. „Další můj zájem patřil knihám, na něž jsem naučila v cizině se dívat. Srovnávala jsem naše knihy té doby s knihami cizími, kde obrození moderní knihy bylo již v plném květu. Byl to žalostný pohled na ty naše „parádní edice“ v letech osmdesátých a devadesátých! Úpadek úplný, neboť poslední naše krásné knihy se tiskly ještě v 18. století a pak konec, poušť a úhor. Smutno vzpomínat, v jakém rouše vycházela díla Vrchlického, Zeyera, Sládka, Nerudy. Tisk slepý, bezkrevný, papír hlazený, ozdůbky banální, a ty vazby (!) tak zvané lipské, přepřácané zlatem, neboť od Němců jsme si vždycky rádi brali za vzor to nejohavnější. Nakladatelé českých knih nevěděli snad ani, že to, co dávají obecenstvu za „luxusní“ vydání, není než špina obalená pozlátkem, v cizině vyráběné zboží pro export barbarům...“³⁸ Z. Braunerová vložila svoje výtvarné nadání především do knih Miloše Martena např. *Cyklus Rozkoše a Smrti* (1907), *Knih silných* (1909), *Akkord* (1916) [4], *Zeyer* (1909), *In memoriam K. H. Máchy* (1910) ad.³⁹*

Už Braunerová označovala za nejpovedenější knihy ty, na kterých spolupracoval ilustrátor s grafickým úpravcem. Ona tak činila právě s typografem Karlem Dyrynkem. Právě on byl ten, který zvládl, po typografické stránce, dovést knihu k dokonalosti.

III. 2. Ediční činnost a vznikající nakladatelství

Karel Dyrnyk se vyučil v knihtiskárně J. B. Pichla na Starém Městě. Patřil do spolku Typografia⁴⁰ a v letech 1905-1914 vedl časopis se stejným názvem.⁴¹

---

³⁶ BRAUNEROVÁ 1930

³⁷ NETUŠIL 1999, 1

³⁸ NETUŠIL 1999, 1

³⁹ NOVÁK 1932

⁴⁰ BOHATCOVÁ 1973

⁴¹ BOHATCOVÁ 1990, 406-417

Byl stoupenec morrisovského hnutí⁴² a také autor osmi původních moderních českých písem.⁴³ Morrisovo reformátorské vystoupení určilo dva principy, které podmiňují moderní knihu: „*Je to jednota typografického písma, tiskařské barvy a papíru, a zásada, že základem knihy jako grafického díla je obraz dvou protilehlých stran, který musí tvořit jednotu*“.⁴⁴ Později, v letech 1919-1934, vystupoval jako technický ředitel Státní tiskárny.⁴⁵ K. Dyrynk především usiloval o to, aby se knihtiskařství stalo opět uměním a navíc je spojen se vznikem Spolku českých bibliofilů, kde byl členem. Jeho seznam děl, které graficky upravoval je rozsáhlý a jedná se o tituly kvalitní a cenné jak z literárního tak grafického hlediska.⁴⁶ Sám napsal několik odborných publikací např. *Pravidla sazby typografické* (1908), *Krásná kniha, její technická úprava* (1909 a 1924), *Typograf o knihách* (1911 a 1925), *Moderní české písmařství* (1947) ad.

Jeho dobrým přítelem se stal neméně známý Vojtěch Preissig (1873-1944). Úsilí těchto dvou mužů posunulo naši knižní kulturu vpřed [5]. Preissig vytvořil původní typografické písmo. Nebyla to běžná antikva, ale dalo by se říci „slavnostní“, určena pro mimořádné publikace, jak sám Preissig řekl, šlo mu o: „*Písmo ne všední, bezvýrazné, ale ani výstřední, ani o pouhou odezvu či reprodukci klasiků; mnil jsem písmem projevit odpor k mechanické zaokrouhlenosti a uhlazenosti běžných písem, zato snažil jsem se o dokonalé proporce (jest to nesmírně těžký úkol)*“.⁴⁷

Ilustrace u Preissiga byla samozřejmě jen jednou z dalších částí jeho umělecké činnosti. Prvními ilustracemi doprovázel knihu od Karla Havlíčka Borovského *Tyrolské elegie* (1893), kde vystupoval pod pseudonymem Jaroslav Orlov.⁴⁸ Na počátku nového

---

⁴² Pojmenováno podle tiskaře, architekta, typografa, malíře a spisovatele Williama Morrise (1834-1896), který založil hnutí *Art and Crafts*. Bojoval proti úpadku řemesel a nezájmu o kvalitu výrobku. V roce 1891, za spoluúčasti Emery Walkera, založil tiskárnu Kelmscott Press, kde vycházela díla připomínající gotické písmaře a renesanční tiskaře. Prvním tiskem, který byl zde vydaný byl Morrisův vlastní román *The glittering plain* (1891). Po Morrisově smrti přestala tiskárna fungovat.

⁴³ Prvním jeho písmem byla Malostranská antikva z roku 1927. O rok později byla doplněna Malostranskou italikou. Často užívaná byla Dyrynkova latinka z roku 1929 (později doplněna kurzívou). Jako nejkrásnější písmo vystupuje Grégrova romana, kterou vytvořil roku 1930 (také později doplněna kurzívou). Dále Biblické písmo (1934) a Konůpkova italika (1946).

⁴⁴ BOHATCOVÁ 1990, 406-417

⁴⁵ Dnes Tiskařské závody, Praha 1- Malá Strana, Karmelitská 6. Po odchodu v roce 1934 si najal Reylovu tiskárnu v Praze 1, Míšeňská 70. Ta byla roku 1944 uzavřena Němci.

⁴⁶ 1910 upravil dvě vydání Máchova *Máje* (první ilustroval J. Stretti-Zamponi a S. Tusar, druhé J. Benda). 1911 spolupracoval s V. H. Brunnerem na Erbenově *Kytici* a Puškinově *Pohádce o caru Saltánovi*. V roce 1913 pracoval na Čelakovského *Ohlasu písních českých a ruských*. Spolupracoval s J. Konůpkem a to roku 1925 je to E. A. Poea *Havran* a o rok později *Dvě povídky*, téhož roku je to J. Linda *Jaroslav Šternberg v boji proti Tatarům*. Ve spolupráci s editorem A. Dykem vyšly *Iluminace Gumpoldovy legendy o sv. Václavovu* od Antonína Friedla, v roce 1927 *Hildebert a Ewervin, románští malíři* a v roce 1928 *Lekcionář Arnolda Míšeňského* též od Friedla. Další velké dílo, na kterém se ilustracemi účastnil J. Konůpek byla *Bible Kralická* (1935).

⁴⁷ BOHATCOVÁ 1990, 409

⁴⁸ BOHATCOVÁ 1990, 409

století se jeho grafická práce naplno rozproudila.⁴⁹ Jeho originální nápad „člověka-broučka“ nepoužil pouze v knížce *Broučci* od J. Karafiáta, ale také v časopisu *Assiette au beurre* (Radosti z domácnosti) [6].⁵⁰ Kvalita jeho ilustrací se ještě více utvrdila, když roku 1908 začal spolupracovat se Spolkem českých bibliofilů. Nutno připomenout také jeho výbornou práci, kdy ilustračně doplnil Bezručovy *Slezské písně*.⁵¹

Spolek českých bibliofilů, který vznikl roku 1908, byl založen na schůzi 32 knihomilů v pražském Technologickém muzeu. Celé shromáždění řídil František Táborský (1858-1940), který se také stal prvním předsedou spolku. V úvodním proslovu vyslovil program sdružení, který zněl: „*Rozmnožovati krásu a vnášeti ji do života*“.⁵² Jejich činnost byla soustředěna jak na obsah, kvalitu použitých materiálů, originální řešení sazby tak i její výtvarný doprovod a vazbu. „*Na první tisk Spolku Komenského „Kšaft“, bylo opatřeno písmo Cheltenham z New Yourku, jež bylo domácí úpravou uzpůsobeno potřebám češtiny, japonský papír byl zakoupen v Londýně, beráncí pergamene v Německu, frontispice s portrétem Komenského připisovaným Rembrandtovi byl objednan v Amsterdamu; ostatní výzdobu knihy vytvořil domácí umělec Adolf Kašpar*“.⁵³ Může se zdát, že tento Spolek chtěl vydávat lukrativní knihy pro vyšší společnost, ale pravdou bylo, že se snažil povznést českou knižní tvorbu na vyšší úroveň.⁵⁴

Spolek se v roce 1910 pokusil vydávat také vlastní časopis. První ročník *Českého bibliofila* byl vydán s podtitulem „Časopis SČB a Odboru ex libris“.⁵⁵ I přes velmi dobrou úroveň⁵⁶ se brzy z časopisu stal pouhý „Věstník Spolku českých bibliofilů“. Činnost Spolku ale pokračovala dál, což dokazuje jejich vydání páté knihy *Zmoudření dona Quijota* od Viktora Dyka v roce 1913.

Ani v období první světové války se práce ve Spolku nezastavila. Spolupracovali s ilustrátorem Karlem Svolinským a grafikem Methodem Kalábem. Knihy vycházely v Průmyslové tiskárně v Praze na Letné, kde se jim mohl Kaláb jako ředitel tiskárny detailně věnovat.⁵⁷ Vyvrcholením spolupráce Kalába a Svolinského je vydání *Legendy*

---

⁴⁹ HARLAS 1908, 191-200

⁵⁰ 1901 vyšlo první vydání *Broučků* od J. Karafiáta.

⁵¹ Vydání této nevhodné publikace bylo významnou událostí pro Preissiga, Bezruč a i Spolek.

⁵² BOHATCOVÁ 1973, 112

⁵³ BOHATCOVÁ 1973

⁵⁴ Druhým tiskem SČB byly Bezručovy *Slezské písně* a v dubnu 1911 byla dokončena třetí kniha, Puškinova *Pohádka o caru Saltánovi, o jeho synu, slavném a mocném bohatýru knížeti Gvidonu Saltanoviči a o krásné carevně Labuti*. **obr.** 7

⁵⁵ BOHATCOVÁ 1990, 425-427

⁵⁶ Do časopisu přispívali A. Macek, S. K. Neumann, P. Bezruč ad.

⁵⁷ Jednalo se o knihy: *Veliký sněm ptačí* od Františka Táborského, *Řeči Františka Palackého a Pavla Josefa Šafaříka na Slovanském sjezdu* v Praze roku 1848, *Paměti babičky Kavalírové* z roku 1929 ad.

o sv. Kateřině z roku 1941 [8].⁵⁸ Do Spolku dále patřili osobnosti jako V. H. Brunner, František Kysela, Jan Konůpek, Karel Vik nebo později Cyril Bouda, M. Majerová, Václav Mašek a další.⁵⁹

Velkým úspěchem Typografie, kterou po Dyrynkovi převzal Rudolf Hála,⁶⁰ bylo uveřejňování výsledků soutěže o nejkrásnější knihu. Činil tak od roku 1928-1929 a díky tomu vznikl prémiový sborník „Český bibliofil“.⁶¹

Spolek českých bibliofilů byl jeden z mnoha, které byly zakládány na počátku 20. století. Vznikaly významné edice a v Čechách se celkově rozvíjela záliba v knihách.⁶²

Mimo jiné nelze vynechat editorskou činnost knihaře Ludvíka Bradáče (1885-1947), který při vydávání knih uplatňoval i své umělecké řemeslo knihvazače. Knihy vycházely ve třech edicích: *Vybrané knihy*, *Glorierova knihovna* a *Bibeloty*.⁶³ Ludvík Bradáč byl navíc sám činný jako odborný spisovatel ve svém oboru.⁶⁴

Na krátkou dobu, a to v letech 1909-1913, fungovala edice Nová edice, kterou vedl Antonín Bouček (1880-1947). Spolupracoval zde se svými přáteli V. H. Brunnerem, Zdeňkem Kratochvílem, Františkem Kyselou a Eduardem Bassem. Prvním svazkem této edice byl *Šibal Pierrot* od Julese Laforguea. Byli zde vydáváni autoři jako Dyk, Balzac, Havlíček, Kipling ad.

---

⁵⁸ Kniha vyšla ve 320 výtiscích na holandském papíru. Obsahuje litograficky kolorované dřevoryty a text je ručně vysázený z písma Caslon.

⁵⁹ K. Dyrynk se spolkem spolupracoval, byla vydána jeho práce *Typograf o knihách* (1911).

⁶⁰ 1892-1968

⁶¹ <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/cs/nckr-dejiny.php>, vyhledáno 2. 3. 2010

⁶² Byla zahájena ediční činnost vydavatelství *Studium*, kde v čele stál Josef Florian (1873-1941). Byl to nadšený katolík a tak si i z autorů vybíral především katolíky. Knihy řadil do dvou základních edic: *Nova et vetera* a do knih *Dobrého díla* (první svazek *Dobrého díla* vyšel ve Velké u Strážnice v roce 1912; *Poslání Marie*). Většinu knih Florian sám přeložil, v jeho edici 150 svazků se setkáváme jak se zahraničními autory (León Bloy, N. V. Gogol, G. Papini ad.) tak i českými např. s pracemi Jakuba Demla, Jaroslava Durycha, Julia Zeyera. Florian spolupracoval s výtvarníky jako byl Josef Váchal, A. V. Slaviček, J. Benda a nebo Josef Čapek, který do Florianovi činnosti zasáhl ve 20. letech. Co se týče grafické úpravy měl Florian oporu ve svém synovi Michaelu Florianovi (1911-1984). Další edicí, která fungovala od roku 1905 byla edice *Knihy dobrých autorů*, kterou vedla Kamilla Neumannová (1874-1956). Chtěla spojit kvalitně přeložené literární dílo s dobrou grafickou úpravou. Edici založila z existenčních důvodů, které ji v životě potkaly. Vydavatelskou činnost řídila z Olšanské vilky na Žižkově, odkud do roku 1931 vyšlo 190 svazků edice *Knihy dobrých autorů*, 25 svazků edice *Čeští autoři*, 6 *Knih pro bibliofily* a 4 svazky edice *Umělecké monografie*. Prvním svazkem edice byl román *Listy z Malajska* od Paula Adama (1905). Mezi autory edice najdeme např. S. Przybyszewského, T. Gautiera, Oscara Wilda, Stendhala, Honoré de Balzaca a mnohé další. Z výtvarníků s edicí spolupracovali J. Benda, V. H. Brunner, M. Klicpera ale také Zdenka Braunerová, Jan Štursa a Josef Váchal. Dalšími edicemi byly *Hyperion* (1913), kterou vedl Karel Janský (1891-1959), *Emporium* (1917) vedeno Aloisem Dykem (1881-1971), edice *Trojráj* (1912), ve které se spojila práce Josefa Váchala, Josefa Hodka a bibliofila Bedřicha Beneše ad.

⁶³ Vyšly zde knihy jako např. Sabinova *Lyrika* (1920) s výzdobou Z. Braunerové, *Kniha Rut*. S Karlem Dyrynkem spolupracoval na vydání Čelakovského *Ohlasy písní ruských a českých* (1913; frontispis V. H. Brunner) a další.

⁶⁴ Napsal tituly *Úprava knižních vazeb*, *Knihvazačství*, *Knihářova technologie*, *Knihářství v proměně věků* a další.

Po vzniku samostatného státu se ediční činnost ještě více rozšířila. Po roce 1918 vznikla celá řada nových edic a nakladatelství nastupovaly na svoji velkou cestu.⁶⁵

K celkovému zvýšení kvality přispívaly velké nakladatelské domy, které udržovaly střízlivou kvalitu děl a neměly příliš tendenci experimentovat. Patřila sem edice Poesie nakladatelství Melantrich (1933- 1949). Střídala se zde jména Hrubín, Hlaváč, Seifert, Halas, K. Bednář, J Heyduk, Pasternak, Nechvátel, Kadlec, B. Mathesius, L. Novomeský, V. Vokolek ad. Stejně tak v meziválečném období si edice a nakladatelství udržely postavení.⁶⁶

Čeští typografové přijímali inspiraci ze zahraničí. Týkalo se to i nových zahraničních písem. Problém byl však v použití těchto nových a krásných písem, jelikož čeština vyžaduje zvláštních typů a to písmen s diakritickými znaménky. Úsilí předních grafiků, jako byl Vojtěch Preissig, se ubíralo k vytvoření původního českého typografického písma. Úplného dovršení těchto pokusů dosáhl pražský písmař Oldřich Menhart.

O. Menhart, který žil v letech 1897-1962, dokázal české písmařství vyzdvihnout na světovou úroveň. Jeho návrh antikvy, která byla opticky dokonalá a přesná, přijala roku 1930 k vydání Bauerova písmolijna, která sídlila ve Frankfurtu nad Mohanem.⁶⁷

Okolo roku 1910 vzniká generace českých umělců, která plně rozvíjí hnutí za krásnou knihu. Do skupiny patřil František Kysela, Jaroslav Benda, Vratislav Hugo Brunner a Zdeněk Kratochvíl. Významní umělci, kteří se zabývali kreslenou výzdobou i typografickou úpravou knih. Skupina se snažila o soulad kresby a typografického řešení.⁶⁸ K rozvoji tohoto hnutí jim pomohla spolupráce s Dělnickou tiskárnou Grafie.⁶⁹ V tiskárně s nimi pracoval již zmíněný Metod Kaláb.⁷⁰ Tiskárna fungovala od roku

---

⁶⁵ Edice *Symposiona* (1921) pod vedením Rudolfa Škeřika (1896-1968), edice *200* (1923) založena Arnem Sáňkou (1892-1966), edice *Hlasy* (1926) založena Ottou F. Bablerem (1901-1984) ad. Na Moravě je to od roku 1927 knižnice *Amfora* (později *Anakreon*, *Prapor*, *Rozmarýn*, *Růže století*), kterou vedl Josef Hladký (1885-1960). V roce 1928 začala v Brně vydávat edice *Atlantis* pod vedením Jana V. Pojera (1900-1984). Dále edice *Trianon* a *Protos*, kde vydával Prokop H. Toman (1902-1981). Z nakladatelství dosáhlo vysoké úrovně *Topičovo nakladatelství* pojmenováno po zakladateli Františkovi Topičovi (1858-1941) založené v roce 1886 a také nakladatelství *Aventinum*, které bylo založeno roku 1919 Otakarem Štorchem Marienem (1897-1974).

⁶⁶ K nejvýznamnějším meziválečným edicím patřil *Evropský literární klub* (ELK) a nakladatelství *Sfinx* Bohumila Jandy (1900-1982). V tiskárně nakladatelství Orbis.

⁶⁷ V letech 1931-1935 vydala písmolijna také jeho kurzívu a polotučnou antikvu a dále písma s názvy jako *italica Figural* (1948-1949), *Manuscript* (1945-1947) nebo *Standard antikva a kurzíva* (1962) ad.

⁶⁸ Inspiraci často hledali v sousedním Německu, což jak již naznačila Zdenka Braunerová ve stati *Vzpomínky na první desetiletí moderní grafiky* (1925) nebyla nejšťastnější volba.

⁶⁹ JAVŮREK 1972

⁷⁰ Od roku 1922 byl ředitelem Průmyslové tiskárny na Letné. Jako knihtiskařský odborník a typograf nadevše ctil harmonický a ukázněný celek knihy. Publikace, které zpracovával měly střídmé a nenápadné řešení a přes to byly dokonale graficky vyvážené. Udržoval osobní kontakt se zahraničními odborníky – E. Gillem, J. Tschicholdem, H. Zapfem, A. Kaprem. Díky němu se Průmyslová tiskárna stala druhým nejvýznamnějším podnikem hned po Státní tiskárně, kterou vedl již zmiňovaný Karel Dyrnyk.

1922. Kaláb, který okolo sebe shromáždřoval přední české grafiky a ilustrátory, měl k dispozici i nejlepší světová typografická písma, dokázal už roku 1925 tiskárnu představit na Mezinárodní výstavě dekorativních umění v Paříži.⁷¹ O tom, jak vynikající typografická díla mohl na výstavě předložit svědčí i to, že byl oceněn *Velkou cenou*, zlatou medailí a *Velkým diplomem*. Mimo to upravoval známé knihy jako je Celliniho *Životopis* a nebo Mendlovy *Dopisy královny Kunhuty*.⁷²

Vedle skupiny podporující hnutí za krásnou knihu působí řada ilustračních grafiků jako byl Josef Váchal, František Kobliha nebo Jan Konůpek. Tito umělci prvního desetiletí 20. století jsou ovlivněni secesí a symbolismem a na krátkou chvíli tvořili skupinu zvanou Sursum (1910-1912). Na Artuše Scheinera, který svojí tvorbou také spadal do tohoto období, je opět v literatuře zapomínáno.

III. 3. Ilustrátoři secesního období

Secese výrazně ovlivnila ilustrační tvorbu let 1900-1914. Později se v každém umělci přetransformovala do individuálního směru, kterým se později ubíral. Secesní ilustrace k pohádkám byly opravdu různorodé. Pohybovaly se v rozmezí liberalistické estetiky a to od iluzionismu po stylizaci.⁷³ Pohádky neznamenalou pouze únik od reality, ale sloužily i hlubším potřebám umělce. Secese se snažila přiblížit se nezávislé tvorbě, což můžeme pozorovat v dílech notoricky známého Františka Bílka (1872-1941).⁷⁴ Ke knižním ilustracím se dostal přes zájem o grafiku.⁷⁵ V roce 1899 ilustroval román *O věrném přátelství Amise a Amila* od Julia Zeyera a krátce potom sbírku Otakara Březiny *Ruce*.⁷⁶

K méně známým grafikům patřil Josef Richard Marek (1883-1951), jehož výtvarný projev je úzce vázán také secesí. Jeho prvním dílem v knižní tvorbě je obálka pro *Slávu života* od Fráni Šrámka, která vyšla roku 1903.⁷⁷ Výrazně spolupracoval také s Josefem Florianem pro *Dobré dílo* a se Štorchem-Mariem pro *Aventinum*.

---

⁷¹ BOHATCOVÁ 1973

⁷² NETUŠIL 1999, 2

⁷³ WITTLICH 1982

⁷⁴ STROUHALOVÁ 1998

⁷⁵ BOHATCOVÁ 1990, 437-446

⁷⁶ V roce 1928 tento román od Julia Zeyera ilustračně zpracovával A. Scheiner.

⁷⁷ Výrazně secesně působí tituly *Bázně v próze* od Oscara Wilda (1908) nebo *Zpověď anglického požívače opia od Thomase de Quincey* (1909).

Známý tvůrce a také nakladatel svých vlastních knih byl Josef Váchal, který žil v letech 1884-1969. V jeho ilustracích se spojuje symbolismus, expresionismus a secese na počátku nového století.⁷⁸ Jeho tvorba byla velice poznamenána těžkými chvílemi života a traumaty.⁷⁹ Rozhodně zastával rukodělnou práci, co se týče knižní tvorby a je možné říci, že ho provázela určitá pracovní posedlost. Snažil se dosáhnout umělecké dokonalosti a industrializaci naprosto odmítal. Jak je známo jeho nejpoužívanější technikou byl od počátku dřevořez[9], oblíbená technika mnoha ilustrátorů a od 1910 začal své tisky vydávat.⁸⁰ Váchal se izoloval jak umělecky tak sociálně a možná to vedlo k zapomenutí na jeho tvorbu, která se dostává opět do popředí až v na konci 20. století.

František Kobliha (1877-1962) byl spoluzakladatel symbolistického sdružení grafiků Sursum.⁸¹ Osobně však tíhl spíše k dekadentní atmosféře okruhu Moderní revue, jejímž autorům ilustroval nejvíce knih. Stejně jako Váchalovi mu byla nejbližší technika dřevorytu. V těch dokázal vykouzlit květinové secesní pletence, které se v knihách udržely až do 40. let.⁸² Tvořil pro knihy Jiřího Karáska, Julia Zeyera, Edvarda Béma [10] nebo Rudolfa Medka a roku 1922 vyšla Nerudova povídka *U tří lilii* s Koblihovými lepty a dřevořezy.⁸³ Dokázal výborně uplatnit své různorodé iniciály, viněty, bordury aj., ve kterých se často promítal květinový motiv, charakteristický právě pro tvorbu Františka Koblihy.

Od roku 1911 se také ilustrační tvorbě věnoval grafik Miloš F. Klicman (1890-1957). Patřil do skupiny Moderní revue, kam byl získán Arnoštem Procházkou a do Knih dobrých autorů, kterou vedla Kamilla Neumannová.⁸⁴ Vzory pro svoji tvorbu hledal v minulosti a to italské, neboť se inspiroval např. Aldusem Manutieusem, který spadal do 16. století.⁸⁵ Zprvu se věnoval pouze řešení obálky a titulního listu např. knihy *Vdovcovy zápisky* (1912) od P. Verlaina. Klicmanovi byla blízká celá oblast knižní kultury, což lze pozorovat na jeho unikátních knižních vazbách.

Jan Konůpek (1883-1950), který se také hlásil ke sdružení Sursum, produkuje ve své tvorbě prvky secese. Knižní grafika a neustálá inspirace literárními díly pro něho

---

⁷⁸ BOHATCOVÁ 1990, 438

⁷⁹ Byl postižen traumatem nemanželského zrození, pronásledovaly ho sny, halucinace a démoni, navíc byl ořesen prožitím první světové války.

⁸⁰ Jeho první kniha byla *Vidění sedmera dnů a planet*, která obsahovala 32 jeho dřevorytů.

⁸¹ Sdružení bylo založeno roku 191. Patřili sem již zmínění František Bílek, Josef Váchal ad.

⁸² BOHATCOVÁ 1990, 440

⁸³ Vysoce se hodnotí také jeho práce a výtvarné pojetí knih Oscara Wilda (*Básně v próze*; 1917, *Slavík a růže*; 1919).

⁸⁴ Mimo to spolupracoval s Josefem Florianem pro revue *Veraikon*, pro edici Stoklasovu, pro B. Kočího, F. Borového.

⁸⁵ BOHATCOVÁ 1990, 443

znamenal celý život. Byl obdařen velkou představivostí, kterou hravě přenášel do postav a ilustrací, zdobící stránky knih.⁸⁶ Jak bylo řečeno, pro Koblihu byly charakteristické květinové stylizace, u Konůpka jsou to jednoznačně figury. K jeho vrcholným pracím patří *Apokalypsa* (vydána Arnem Sáňkou 1929) [11] a Pickovo vydání *Bibli Kralické* (1935- 1943). Na tomto díle spolupracoval s Jaroslavem Pickou (1897- 1957) a Karlem Dyrynkem.⁸⁷

Z první třetiny 20. století bych chtěla upozornit na grafika významného, ale osamělého postavení, kterým byl Adolf Kašpar (1877-1934). V roce 1903 byla nově vydána *Babička* od B. Němcové grafickým závodem Unie. Kniha samozřejmě obsahovala také nové ilustrace a to od neznámého umělce. Byl jím právě A. Kašpar, ilustrace vytvořil aniž by s jistotou věděl, že poté budou vydány [12]. Když Kašpar odcházel z Akademie J. V. Myslbek mu zanechal lístek se vzkazem: „*Lituji, že Němcová nevidí tyto kresby*“.⁸⁸ Ilustrace byly naprosto dokonalé a přesně vystihovaly atmosféru díla B. Němcové.⁸⁹ Kašparovy ilustrace jsou nádherné. Je znatelné, že knihy, které měl doprovázet, perfektně znal. Nezanedbal nic, procestoval krajinu románů, seznámil se s reáliemi a díky tomu dovedl vystihnout nejen děj, ale celkovou atmosféru díla.⁹⁰

Díky tomuto talentu se stal ilustrátorem Aloise Jiráska (*F. L. Věk*, 1911-1921; *Balada z rokoka*, 1926; *U nás*, 1924-1926; *Na dvoře vévodském*, *Ráj světa*, 1934), Karla V. Raise (*Zapadlí vlastenci*, 1923; *Západ*, 1925; *O ztraceném ševci*, 1929 atd.) či Boženy Němcové nebo Zikmunda Wintera.⁹¹

Myslím si, že podobně obdarován byl i Artuš Scheiner, který se po roce 1902 věnoval především pohádkové ilustraci. Když vidíme jeho pohádkové postavy, jejich oblečení nebo účesy, je jasné, že tento kreslíř se musel umět výborně vcítit do děje, do pohádkového světa a dokázat tak vykouzlit postavy v nádherných kostýmech, které jsou výplodem jak jeho bohaté fantazie tak secesního umění.

---

⁸⁶ Jeho první práce je Máchův *Máj* (1911).

⁸⁷ Knihu vysadil z Dyrynkova biblického písma a vytiskl J. Picka, obrazový doprovod byl dílem J. Konůpka.

⁸⁸ BOHATCOVÁ 1990, 446

⁸⁹ Stejného úspěchu se o dva roky později dočkala kniha od A. Jiráska *Filosofská historie*, kterou doplňovaly Kašparovy černo-bílé kresby.

⁹⁰ LORIŠ 1952

⁹¹ BUCHLOVAN 1942

III. 4. Vznikající výstavy zaměřené na knižní tvorbu ve 20. století

V mé práci je na místě zmínit se také o výstavách knižních vazeb, které se naplno rozproudily především v druhé polovině 20. století. Knižní umělecká tvorba a literatura měla veliký význam. Citelné je to v básni od Jana Skácela:

Chvála knihařského umění (napsáno k počtě Jindřicha Svobody, 1984)

*Když básník někdy nahlas vysloví
svědectví ticha, záponu své pře,
je to slovo nahé,
snad zmrzlo by
na tomto světě, nebýt knihaře,
mistra, jenž umí slova oblékat.*

*S vkusem a láskou vybírá jim šat
a váže radost, touhy naše, sen
do řezných pláten,
volí marokén,
není to lehké, rozhodnout se tak,
jak žádá obsah, nesmí obelhat,
hřeb bez páteře ozdobit.
Druh básníků a bratr zármutku,
má něžné ruce,
v špičkách prstů cit
a jestli svět je jako antracit,
o útěk slov dovede se bát.*

*Často, když básník ticho vysloví
a za oknem je hluchá němá tma,
je slovům zima,
snadno zmrzla by,
umělce nebýt, který dokáže
obléknout báseň srdcem, rukama.*

Výstavy zaměřené výhradně na umělecké knižní vazby se konají od roku 1973.⁹² Každým rokem se zvyšoval počet pozvaných a zúčastněných autorů. Vladimír Werl, díky němuž se v roce 1973 konalo v Třebíči I. Trienále umělecké knižní vazby, seskupil pouhých pět knihařů,⁹³ z jejichž 47 vazeb byla expozice komponována. Vzdělání bylo rapidní, jelikož už o deset let později bylo na Trienále umělecké knižní vazby v Brně pozváno 66 autorů a přihlásilo se jich přes 40.⁹⁴ Slova, kterými v roce 1976 končil PhDr. Emil Minář druhou trebičskou výstavu se staly skutečností. „*Je-li toto setkání uměleckých knihařů první, rozhodně není poslední. Je to však rozhodně mezník v naší současné umělecké vazbě, jehož význam posoudí až budoucnost*“.⁹⁵

Dále se jednalo o samostatné výstavy jako byly např. roku 1979 výstava s názvem *Krásna a význam české knihy*, která proběhla ve Středočeské galerii. Nebo výstava *Česká kniha na přelomu 19. a 20. století* pořádaná Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze v roce 1983.

Stejně jako v průběhu 19. století přibývalo i v tomto století nových nakladatelství a zájem o krásné knihy rostl. V květnu roku 1990 bylo založeno Vladimírem Benešem nakladatelství Bonaventura. Toto nakladatelství bylo od počátku zaměřeno na vydávání bibliofilů s důrazem na co největší podíl rukodělné složky.⁹⁶ Krásně vypadající knihy byly uměleckými díly, která společnost vyžadovala.

---

⁹² Přehled ročníků: I. Trienále umělecké knižní vazby 1973, Třebíč, březen- duben. II. Trienále umělecké knižní vazby 1976, Třebíč, září. III. Trienále umělecké knižní vazby 1979, Karlovy Vary, září. IV. Trienále umělecké knižní vazby 1982, Brno, říjen. V. Trienále umělecké knižní vazby 1985, Praha, říjen- leden. VI. Trienále umělecké knižní vazby 1989, Praha, Kroměříž, červen- září. VII. Trienále umělecké knižní vazby 1992, Praha, Kroměříž, září- listopad. VIII. Trienále umělecké knižní vazby 1995, Kroměříž, srpen- říjen. IX. Trienále umělecké knižní vazby 1998, Kroměříž, červen- červenec. X. Trienále umělecké knižní vazby 2001, Kroměříž, květen- srpen. XI. Trienále umělecké knižní vazby 2004, Brandýs nad Labem. XII. Trienále umělecké knižní vazby 2007, Praha, únor- květen.

⁹³ Jaroslav Doležal, Josef Dvořák, Ladislav Hodný st., Ladislav Hodný ml., Jindřich Svoboda.

⁹⁴ MINÁŘ 1982

⁹⁵ FIALOVÁ 2001, 32-34

⁹⁶ LOMOVÁ 1998, 32-33

IV. Osobnost Artuše Scheinera

Artuš Scheiner pocházel z Benešova u Prahy [13],⁹⁷ kde se narodil 29. 10. 1863.⁹⁸ Jeho otec a i o dva roky starší bratr byli oba úspěšní právníci. Bratr Josef Scheiner si v roce 1893⁹⁹ otevřel advokátní kancelář v Praze a i mladý Artuš odešel brzy do Prahy. Mimo své povolání se Josef věnoval sokolskému hnutí a patřil k nejvýznamnějším Tyršovým spolupracovníkům.¹⁰⁰ Jejich otec i pro Artuše preferoval spíše prakticky založená studia a proto synovo výtvarné nadání a to především kreslířské, bylo zavrhnuto. Do Prahy přišel Artuš Scheiner v 70. letech, když byl ve čtvrté třídě na obecné škole.

Artuš Scheiner nastoupil na reálné gymnázium v Ječné ulici v Praze, ale již při studiu začali vznikat jeho prvotní kresbičky.¹⁰¹ Záliba v kreslení rostla a probouzel se v něm samouk a pravý selfmademan.¹⁰² „*A teprve tehdá jsem pocítil vášnivou lásku ke kreslení, která se stále stupňovala až do horečných stavů*“. I přes to od svého profesora Mužáka nedostal v kreslení lepší známku než dostatečnou.¹⁰³ Po dokončení gymnázia nastoupil jako finanční úředník na Zemském finančním ředitelství v Praze u Hybernů. Vytváření malůvek a kreseb ho nepřešlo ani v novém povolání. Kreslení zpestřovalo jeho stereotypní život v kanceláři.¹⁰⁴ Svůj talent začal prohlubovat a zdokonalovat. Brzy se Artuš se svým smyslem pro karikaturu (groteskní deformaci) a jemně výsměšnou nadsázku stal společností oblíbený a respektovaný. Do svých kreseb navíc dokázal i rafinovaně skrýt prvky erotismu.

Určitou inspirací pro něj byl ilustrátor Luděk Marold, který již v roce 1887 vyzdobil svými elegantními figurami Šípkovy „Masopustní dozvuky“.¹⁰⁵ Marold může být považován za vrchol české ilustrace.¹⁰⁶ V Scheinerově tvorbě je jeho vliv znatelný

---

⁹⁷ http://www.urocnice.eu/clanky/historie-uzemi-okolo-urocnice/cast-8---19_-stoleti-od-roku-1851, vyhledáno 1. 2. 2010

⁹⁸ SUK 1933b, 142-144

⁹⁹ <http://aplikace.mvcr.cz/vozidla/peva/index.php?lang=cs&fondx=substring&submit=-+vyhledej+-&fond=scheiner&archivx=substring&archiv=&mistovzx=substring&mistovz=&puvodcex=substring&puvodce=&tpopisx=substring&tpopis=&od=&do=&tema=&temat=&vse=and>, vyhledáno 20. 12. 2009

¹⁰⁰ Od roku 1906 se stal starostou České obce sokolské a psal odborné práce o tělovýchově. Za první světové války patřil k hlavním činitelům domácího odboje tzv. maffie. V roce 1918 byl členem Národního výboru a jedním z hlavních organizátorů převratu 28. října 1918. V letech 1918-1920 zasedal v Národním shromáždění.

¹⁰¹ Karikaturami doplňoval verše jeho spolužáka a později slavného básníka F. X. Svobody

¹⁰² Člověk, který vlastním úsilím dosáhne určitého významného postavení.

¹⁰³ Profesor Petr Mužák byl manžel známé spisovatelky Karolíny Světlé.

¹⁰⁴ „*Když jednou jsem dostal ohromný balík v krachu rozdrčených akcií na překrásném papíře, sedával jsem do soumraku u okna a zachytával vše, co přešlo přede mnou.*“

¹⁰⁵ Článek i s ilustracemi obsahuje časopis Švanda Dudák 21, 3, z roku 1902.

¹⁰⁶ Za další „Maroldovce“ byl považován Nádherný, Viktor Oliva, Boháč aj.

především po technické stránce. Scheiner se snaží zachovat si tzv. pražský styl oproti Maroldově pařížanství.¹⁰⁷

V Maroldově ilustracích je znatelný impresionistický vliv šířící se po Francii [14]. Není se čemu divit. V Paříži přispíval do časopisů a týdeníků „*Le Monde illustré*“, „*Revue illustré*“, „*Le Figaro illustré*“ ad. Brzy dostával nabídky na ilustrace knih např. Goethova *Werthera*, P. Margueritte *Ma Grande a Sur le retour* a mnoho dalších.¹⁰⁸ Oproti němu se Artuš Scheiner soustřeďoval na pražskou společnost, její eleganci, způsoby a nacionalitu. „*Je ličitel elegance pražské, oné národně již uvědomělé a finančně zabezpečené pražské buržoasie, která nadále uhlazovala a vyjemňovala též své společenské způsoby*“.

Artuš se nejdříve prosadil v zahraničních periodikách. Jednalo se o časopisy německé, rakouské a maďarské, kde spolupracoval především s budapešťským nakladatelstvím G. Grimma, mnichovskými *Fliegende Blätter* a s berlínskými *Lustige Blätter*. Vydavatel a redaktor zmíněných *Lustige Blätter* byl dr. Otta Eisler, se kterým Scheiner spolupracoval 15 let a to od roku 1891 až 1906.¹⁰⁹ Každý týden byla publikována některá Scheinerova celostránková reprodukce, ilustrující společenský život té doby. Budapešťská a berlínská nakladatelství vyžadovala jeho ilustrace i k doplnění některých dobových románů.

Velmi dlouhou dobu své ilustrace v časopisech a knihách publikoval pod pseudonymem. Jeho nejznámější přezdívky byly *Fra Petit* či *Petit*.¹¹⁰ Anonymita měla nejspíše i jiný důvod. To, že Artuš přispíval svými kresbami především do německých bulvárů by většinu národa, v době vypjatých německo-českých vztahů, popudilo a jeho tvorbu by zajisté zavrhl.

Od roku 1887 začal Artuš Scheiner spolupracovat i s českými časopisy. Zprvu své humoristické perokresby uplatnil v několika šibřinkových listech a dalších publikacích Pražského Sokola.¹¹¹ Mimo to vycházely jeho barevné akvarely ve Vilímkově kalendáři.

Koncem 90. let odešel, téměř po devatenácti letech, Artuš na vlastní žádost do předčasné penze a nechal tak svého původního povolání úředníka. Začal se naplno

---

¹⁰⁷ ŽÁKAVEC 1934, 398

¹⁰⁸ BOHATCOVÁ 1990

¹⁰⁹ TOMAN 1947-1955, 418-419

¹¹⁰ ŽÁKAVEC 1934, 399

¹¹¹ Tyto humoristické cykly přetvořil v umělecký genre švýcarský Töpffer z ilustrací jarmarečních a „kukátkových“.

věnovat umění, tvorbě, o které od dětství snil. Pustil se do několika dekorací a kompozic plakátů.¹¹² Roku 1888 začal tvořit ilustrace pro časopis *Světazor*.¹¹³ Postupně zakázek přibývalo a to pro periodika jako byly *Švanda Dudák*,¹¹⁴ revue *Zlatá Praha*, humoristický časopis *Paleček*¹¹⁵ a další. Zastihl tyto časopisy dříve, než se jich zmocnila fotografie. Tehdejší stránky obrázkových týdeníků si vyžadovaly a stejně i tak jejich čtenáři, zaznamenávat významné pražské události týkající se divadla, různých slavností, šibřinek, plesů apod.

Svámi kresbami se učil nejen zachycování postav v různých okamžicích, ale také v nejrůznějších podobách, maskách a převlecích, což mu bylo velice přínosné při pozdější práci ilustrátora dětských knih.¹¹⁶

V týdeníku *Švanda Dudák*, do kterého přispívali ilustrátoři jako byli Rélink, Nejedlý, Stroff, Ulman nebo Čečetka, můžeme registrovat Scheinerovy ilustrace od roku 1900.¹¹⁷ Scheiner do týdeníku přispíval svými celostránkovými ilustracemi, většinou se jednalo o ilustrace doplněné jednou nebo dvěma barvami [15]. Týdeník obsahoval také přílohy, ve kterých se nacházejí menší reprodukce, které většinou nemají signaturu, avšak žádná neodpovídá tvorbě Artuše Scheinera. Do roku 1902 než začal ilustrovat dětské knížky je zmiňována práce pouze pro časopisy a některé zahraniční romány. I přes to jsem v Národní knihovně v Praze našla knihy českého původu, které vyšly ještě před rokem 1902. Jedná se o *Liber clevetarum bratra Palečka*, kterou napsal Josef Scheiner už roku 1891 nebo o rok později J. R. Vilímkem vydané *Fantastické povídky*, které napsal K. Švanda ze Semčic ad. Brzy začal fungovat jeho ateliér, kde vznikaly kresby a ilustrace, které často cestovaly za hranice, kde byly velice ceněny.¹¹⁸

Od roku 1902 se Scheiner specializuje na ilustraci pohádkových knížek a proto přestává mít čas na humoristické časopisy. Pohádkové motivy byly na přelomu 19. a 20. století jedno z nejpřitažlivějších témat. Jako vzor sledoval Artuš Scheiner moderní knižní tvorbu v Anglii. I když Scheiner dával přednost kresbě, nedělala mu problém ani malba, která byla v dětských knihách více využívána.

Jeho první pohádková kniha, pro kterou vytvořil ilustrace, byla pohádka

---

¹¹² Například pro výstavu Úprkovu v paviloně Mánesa.

¹¹³ Přítel rodiny a známý spisovatel Stroupežnický, zanesl některé kresby k Šimáčkům a Scheinerovi přišlo pak pozvání, aby kreslil do *Světozoru*.

¹¹⁴ Časopis vedl Ignác Hermann a po jeho odchodu František Topič.

¹¹⁵ Byl vydáváný Ottovým nakladatelstvím.

¹¹⁶ HARLAS 1908, 190-200

¹¹⁷ Ilustrace z roku 1900 roč. XIX.- č. 11- *Na vybranou*, 1901-roč. XX.,č. 3- *Jen když je na vybranou*,č. 6- *Nespolehlivá „kuchařka“*, č. 11- *Do plné výzbroje*, č. 15- *Jeho fasóna*, č. 19- *Dvorný společník*, č. 28- *Prorocví*, č. 36-*Příjemná služba*, č. 50-*Nejhorší případ* 1902-roč. XXI.-č. 9- *Taky přenesená působnost*, č. 13- *Předtucha*, č. 29- *Marná korespondence*, č. 32- *Nebezpečná frizura*.

¹¹⁸ ANONYM 1925, 9

O Růžence a Bobešovi [16], kterou napsal profesor Václav Tille vystupující pod autorským pseudonymem Václav Říha. Kniha byla vydána pražským nakladatelem Janem Laichterem a tištěna u E. Leshingra.¹¹⁹ Velmi rychle si získala přízeň. Jednalo se o první velkoryse pojaté dílo v české ilustraci knížek pro děti. Už v této knize se Scheiner ukázal jako mistr v sugestivním podání pohádkového námětu.¹²⁰ Toho samého roku na Vánoce svými akvarely ilustruje Boccacciovy „*Povídky o kuchaři Kikibiovi*“ [17] v časopise, který vydával Spolkem výtvarných umělců Mánes, *Volné směry*. Jednalo se vůbec o první pohádku, kterou Scheiner ilustroval. Bylo vydáno speciální vánoční trojčísli s názvem *Snih*, do kterého kromě Scheinera přispěli svými ilustracemi velikáni jako byl Jan Kotěra, František Kupka, Mikoláš Aleš nebo Stanislav Sucharda.¹²¹

Scheiner se navíc stal členem S. V. U. Mánes a od roku 1903 zde zastával funkci pokladníka.¹²² K VIII. výstavě Spolku SVU Mánes roku 1903, která byla věnována Josefu Mánesovi, napsal Scheiner úvod, ve kterém stručně popisuje tvorbu a život umělce Josefa Mánesa.¹²³ Více informací o jeho spolupráci se spolkem Mánes bohužel nebylo zaznamenáno. Ani po prozkoumání soupisu všech konaných výstav SVU Mánes není Scheiner více zaznamenán.¹²⁴ Na internetových stránkách S. V. U. MÁNES, kde se nachází podrobný soupis všech členů, kteří byli do spolku registrováni, není ani správně zapsáno jeho příjmení viz. „*Schneider Artuš, malíř (1902- 1919 vystoupil)*“.¹²⁵

Artušovi se dařilo, netrvalo dlouho a spolupracoval s většinou nakladatelství vydávajících knihy pro děti jako bylo Vilímkovo či Štorchovo. Svými ilustracemi doprovázel a i dnes doprovází pohádky K. J. Erbena, B. Němcové, chodské pohádky Baarovy a Hruškovy, pohádky Říhovy a Kubínovy, starověké Rhuthovy, Kabelíkovy povídky ze Shakespeara, Andersena i E. T. A. Hoffmanna, Irvingovy pohádky z Alhambry, Křičkovy hudební skladby „*Dětem*“ a dále i knihy J. Zeyera- Ondřej Černyš, *Vyšehrad* nebo *O věrném přátelství Amise a Amila* aj. „*Artuš Scheiner našel si svůj výtvarný výraz ve zjednodušené kontuře, podložené v pravdě pohádkovou bohatostí a pompésní barevností*“.¹²⁶

---

¹¹⁹ TOMAN 1947-1955, 418-419

¹²⁰ PACOVSKÝ 1933, 138-144

¹²¹ VYKOUKAL 2006

¹²² VYKOUKAL 2006

¹²³ VIII. výstava Spolku výtvarných umělců „Mánes“- Josef Mánes. Praha 1903

¹²⁴ I přes jeho talent nebyla žádná výstava SVU Mánes věnován jeho dílu, ač se tu výstavy s tematikou karikatury objevovaly viz. *Karikatury V. H. Brunnera* (1926), *Karikatury a kresby J. Lady* (1926)

¹²⁵ <http://www.svumanes.cz/clenove.html>, vyhledáno 12. 1. 2010

¹²⁶ ŠTÁFL 1938

Artuš Scheiner obdivoval anglického umělce a ilustrátora Edmonda Dulaca. Přál si být jako on a v klidu studovat modely ve svém ateliéru. Avšak v tehdejších poměrech na území Československa to bylo nemožné.¹²⁷ Ať Scheiner čerpal svoji inspiraci ze secese, anglických zdobných knih nebo od ruského Bilibina,¹²⁸ zůstal svým a v jeho tvorbě je individualita kreslíře, který v ilustracích humoristických nebo pohádkových, zpodobňoval lidi z pražské společnosti. Jsou to obyčejní lidé pohádkově přestrojení viz. Scheinerovy princezny [18], jejich obličejíky s velkýma očima jsou identické s jeho kráskami z pražských plesů, které navštěvoval.¹²⁹ Dalo by se říci, že byl rozený „costumier“. Při prohlížení jeho pohádkových ilustrací můžeme na šatu fabulových postav rozpoznat prvky antické, středověké, barokní, ale i ze selského prostředí či jeho čisté výplody fantazie [19].

Artuš Scheiner dokázal perfektně přizpůsobit svoji tvorbu k danému tématu. „*Technika jest opět dvojí: jednak čistá nebarevná perokresba, někdy jen figurální, bez kresby prostředí, jednak akvarel, dbalý vždy i o náladový kolorit místa a chvíle (např. lesního šera, měsíční noci v parku, magického osvětlení v pohádkových síních apod.)*“.¹³⁰

Scheinerova fantazie neměla meze, měl stále potřebu vytvářet kresbičky a skici. A jak se zdá skicování pro něj byla nejzábnější a nejdůležitější část celé tvorby. Jak sám pronesl při rozhovoru s redaktorem F. V. Sukem pro časopis *Úhor*: „*Hraje to ve mně. Po přečtení textu vybavují se ve mně celé scény a figury žijí ve mně.. Vpravuji se do postavy.. a uvnitř hraji úlohu každé té postavy. Ve svém těle cítím jejich pózy, výraz tváře a jedině citem, ne snad přemýšlením, přechází má vnitřní hra do tvarů na papíře. Kladu největší váhu na výraz tváře. Hraji vše v sobě tak, že kolikrát se přistihnu v zrcadle, visícím proti mému stolu, s takovou grimasou, že se sám sobě dám do smíchu*“.¹³¹

To jak byl Scheiner uznávaný a vážený umělec kolem roku 1920 nám dosvědčují hned dva dopisy určené V. Tillemu: „*Velevážený pane profesore! S potěšením Vám oznamuji, že se jeví velký zájem o to, abychom my dva, jak píšete, dali zase nějakou pohádkovou knihu dohromady. Jsou to v první řadě: 1. Československé tiskařské a nakladatelské podniky 2. Ottovo nakladatelství. Mne by to jen těšilo; bez tak*

¹²⁷ Scheiner ani nebyl tak honorován, aby si mohl k ilustracím platit modely.

¹²⁸ Ivan Bilibin (1876- 1942) byl ovlivněn ikonami a lidovými tisky. Jeden z předních ilustrátorů ruských národních pohádek.

¹²⁹ Velmi dobře je to znát např. v ilustraci pro pohádku *Jirka s Kozú* od K. J. Erbena, kde v postavě smějící se princezny vidíme i dobře bavící se slečnu na některém z pražských plesů počátku 20. století.

¹³⁰ ŽÁKAVEC 1934, 400

¹³¹ ŽÁKAVEC 1934, 400

*jste mi to sliboval! Jde o věci, které by mohli jít do ciziny a tedy snad nejlépe nějaké nové motivy? Račte o tom uvažovati. Vám cele oddaný Artuš Scheiner“.*¹³² V druhém dopise se přímo jedná o objednávku určenou do Ameriky: *Velevážený pane profesore! Američan pan captain Joseph Thompson Shaw jede za nějaký čas zpět do své vlasti a chce se přičinít o to, aby byly v Americe vydány některé knihy s mými obrázky v anglickém překladě. Měl jsem v první řadě namysli Vaše „Princezny“ ..Šlo by i o jiné Vaše práce, které by po případě prý by se mohly mnou ilustrovati přímo pro Ameriku“.*¹³³

Kromě krásných ilustrací, které Artuš Scheiner tvořil až do konce svého života, zasáhl do rozvoje prvních českých komiksů a to svým humoristickým cyklem *O Kulihráškovi*, který vycházel v letech 1926 až 1935.¹³⁴ Pohádkový příběh trpaslíka byla jedna z nejpopulárnějších knih dětí po celé republice [20].

Roku 1933 je zaznamenáno nejvíce článků o Artuši Scheinerovi. O jeho jubileu se zmiňují časopisy jako *Salon*, *Úhor*, *Umění* a další. Jeho tvorbě a to především knižní ilustraci byla věnována výstava, která se konala v Praze v ústřední budově Městské knihovny v roce 1933. Výstava byla uspořádána k počtě Scheinerových sedmdesátých narozenin. Instalaci děl provedl akademický malíř O. Štáfl. Expozice trvala ode dne jeho narozenin tedy 29. 10. do 8. 11. 1933. Nakonec byla prodlouženo do 17. 11. 1933.¹³⁵ Tato výstava představovala krásnou přehlídku umělcova díla. Podařilo se chronologicky vystavit Scheinerova díla od ilustrací pro vydání *Volných směrů* s názvem *Sníh* z roku 1902 až po tehdejší novinky jako byly *Jenda na jahodách* či *Kulihrášek na řemesle*. Navíc byly vystaveny i reklamní pohádky firem Otta v Rakovníce a Orion v Praze.

Výstava z roku 1933 byla jediná za celou dobu, která představila, veškerou tvorbu váženého ilustrátora jako byl Artuš Scheiner. „*Střední dvě velké skříně zaujaly úplně knihy pro nejmenší, polovinu docela 12 Kulihrášků, každý s ukázkou tří originálů. Ve skříních připojeny byly ke knihám, pokud byly k dispozici, drobné originály perokresby. Stěny zářily krásou a harmonií barev nádherných originálu pohádkových. Dvě čelní stěny zdobily je „České pohádky“ Erbenovy, další Baarovy, Wenigovy, Kubínovy, Tesařové, Schweigstilovy, Voleské a po ruznu ojediněle jiné (Janda,*

---

¹³² Artuš Scheiner dopis Václavovi Tillemu Praha 5. 10. 1922. Literární archiv Národního muzea, fond: Pozůstalost Václav Tille. neinventováno.

¹³³ Artuš Scheiner dopis Václavovi Tillemu. Praha 6. 9. 1922. Literární archiv Národního muzea, fond: Pozůstalost Václav Tille. neinventováno.

¹³⁴ VYKOUKAL 2006

¹³⁵ O výstavu byl zájem, především se jednalo o pražské školy, kdy se během půl dne vystříдалo až 18 tříd.

Zedníček)“.¹³⁶ K Scheinerově fenomenální výstavě vyšla publikace s názvem *Artuš Scheiner pohádkář*, kde se nachází výbor nejlepších ukázek jeho ilustrací.

Scheinerova díla se objevovala na různých výstavách např. roku 1980 se jeho díla objevila v březnu na výstavě v Městském muzeu v Hronově.¹³⁷ Dále roku 1983 zastupovala jeho díla pokrok ve vzhledu dětské knihy na výstavě *Česká kniha na přelomu 19. a 20. století*, kterou konalo Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze.

Z novějších výstav, na kterých se některá Scheinerova díla objevila, byla výstava s názvem *Z pohádky do pohádky*, která se konala od 17.12. 2003 do 8. 2. 2004. Výstava byla věnována ilustracím ke klasickým českým i světovým pohádkám. Díla A. Scheinera se tady objevila vedle umělců jako byli Mikoláš Aleš, Josef Lada, Jiří Trnka a mnoho dalších.

Naposledy byla pozornost Scheinerově tvorbě věnována v roce 2006 a to v Galerii výtvarného umění v Chebu,¹³⁸ kde uspořádali výstavu zaměřenou na secesní pohádkovou ilustraci.¹³⁹ Hlavním osobností zde byl právě Artuš Scheiner. K výstavě vyšel katalog s textem od Jiřího Vykoukala, který poprvé obsahoval více informací o tvorbě a životě A.Scheinera. Navíc je katalog doplněn deseti volnými kartony rozměrů A5 s ilustracemi k pohádkám, které Scheiner doprovázel [21].

Artuš Scheiner přežil svého staršího bratra Josefa téměř o sedm let.¹⁴⁰ Po těžké chorobě zemřel 20. 12. 1938 v deset hodin dopoledne.¹⁴¹

Tvorba Artuše Scheinera nabyla velkých rozměrů a jeho ilustrace byly reprodukovány i v zahraničí např. v Lipsku nebo Stuttgartu. Je zvláštní, že tomuto secesnímu ilustrátorovi a kreslíři nebyla později věnována pozornost a že na něj bylo zapomenuto. Je zarážející, jak podotkl Jiří Vykoukal, že v Tomanově slovníku, který byl dokončen v 50. letech, a ze kterého jsem též čerpala, na Artuše Scheinera jako významného zastupitele ilustrace v Čechách nebylo zapomenuto, ale to už se nedá říci v případě Nové encyklopedie českého výtvarného umění, kterou vydalo nakladatelství Academia, kde Scheinerovu tvorbu prostě vynechali.

---

¹³⁶ SUK 1933e, 173-176

¹³⁷ ANONYM 1980, 73-74

¹³⁸ <http://www.galeriecheb.cz/>, vyhledáno 24. 2. 2010

¹³⁹ Výstava proběhla od 1. 12. 2006 do 11. 2. 2007.

¹⁴⁰ ANONYM 1939b, 9

¹⁴¹ Pohřeb se konal před svátky 23. 12. v 11 hodin dopoledne v městském krematoriu.

V. Dílo Artuše Scheinera

V. 1. Tvorba pro české časopisy

Artuš Scheiner byl samouk a neměl umělecké vzdělání. I přes tento handicap patří svoji tvorbou mezi výtečné secesní ilustrátory. Byl umělcem, s jehož pracemi se obecnost rádo setkávalo. Navíc měl obrovský dar a to byla jeho nekonečná fantazie. Ihned dokázal zaujmout dávkou elegance a komiky. Scheiner spolu s ilustrátory jako byli Vojtěch Preissig, o něco starší Hanuš Schwaiger a další, patřili k těm, kteří dávali proti národním rysům obrozenské knihy přednost indiferentnosti ve výběru a výkladu látky.¹⁴²

Scheinerova tvorba byla do jisté míry ovlivněna L. Maroldem, jehož ilustrace vycházely v několika francouzských časopisech. I A. Scheiner uplatnil své kresby nejprve v zahraničních periodikách, kde byl snad lépe pochopen než doma, jak to často bývalo. Měl velmi dobré vztahy s dr. Ottou Eislerem, který byl vydavatel a redaktor německého *Lustige Blätter*. Velmi brzy se jeho ilustrace začaly objevovat i v českých periodikách. Od roku 1888 můžeme sledovat jeho příspěvky do *Světozoru* a později do *Zlaté Prahy*, *Švandy dudáka* a dalších. Mimo to je Scheiner svoji tvorbou zaznamenán i jako jeden z umělců, který se zasloužil o rozvoj české karikatury. Bylo známé, že karikaturista, který svými kresbami doplňoval článek, měl většinou převahu nad žurnalistou samotným, který článek psal.

K rozvoji českých literárních časopisů dochází v sedmdesátých letech 19. století. Jednotlivá čísla vznikala víceméně seskupením příspěvků, které přišly do redakce. Jednalo se o časopisy *Vlčkova Osvěta*, vycházející od roku 1881, *Květy* a *Ruch* (1879) nebo *Lumír* (1873).¹⁴³ Typ ilustrovaného týdeníku pro celou rodinu představoval pak *Světozor* a *Zlatá Praha*, které vycházely od 60. let, a do kterých A. Scheiner přispíval.

Veškeré zkrácené životopisy nebo články, co jsem vyhledala, nebo články uvádějí jeho přispívání do časopisů od roku 1897. Pravda však je, že A. Scheiner pracoval pro časopis *Světozor* mnohem dříve a to od roku 1888. Navíc, jak jsem vyhledala v bibliografickém katalogu na UDU, jeho přispívání bylo početnější než od zmíněného roku 1897. Naopak od roku 1897 jeho ilustrací v časopisech ubývá. Přispíval především do zmíněných časopisů *Světozor*, *Švanda dudák* a *Palečka*. Dále pak vytvořil pár ilustrací pro *Volné směry*, *Jaro*, *Besedy lidu*, *Český svět*, *Salon* a

---

¹⁴² STEHLÍKOVÁ 1984

¹⁴³ ÚRBAN/MERHAUT 1995

další.¹⁴⁴ Ve zmíněných časopisech bývaly i celé pohádky od V. Říhy, W. Irwinga a dalších, které kompletně doprovázely Scheinerovy ilustrace.¹⁴⁵ Většina nalezených krátkých životopisů A. Scheinera uvádí i jeho přispívání do časopisu Zlatá Praha. Avšak po prostudování jednotlivých vydání Zl. Prahy jsem od roku 1888-1923 našla jedinou jeho malou perokresbu z roku 1893 s názvem *V osidlech tance* [23].¹⁴⁶ Zjistila jsem však, že Artuš Scheiner se stal redaktorem části obrazové pro Zlatou Prahu a to od roku 1920, kdy v této funkci vystřídal Viktora Olivu.

Obrázkový týdeník Světozor vycházel v letech 1867-1899. Jeho prvním nakladatelem a majitelem byl František Skrejšovský.¹⁴⁷ Roku 1899 splynul Světozor s časopisem „Zlatá Praha“.

Scheinerovy ilustrace se zde objevují od roku 1888. Prvních deset kresbiček se nachází ve vydání č. 17. s názvem *S poctivostí nedojdeš nejdále* [24]. Jedná se o kresby, které předcházejí vzniku komiksu. Jsou řazené za sebou, v jednotlivých okénkách jako to známe z moderních komiksů. Takového typu je většina jeho kreseb, kterými přispíval do Světozoru. Další jeho příspěvek se nachází v čísle 28. Jedná se o čtyři perokresby s názvem *Oběť vlastní horlivosti*, které doplňují text od Fr. X. Svobody [25]. V čísle 33. se objevuje sedm jeho malých perokreseb *Praktická móda*. Opět ilustrují vtipnou scénku, která nemá zapotřebí vysvětlujícího textu [26]. Stejně tak je to v čísle 48., kde je pět kreseb s názvem *Krasojezdec z přinucení*.

V roce 1889 se jeho kresby objevily celkem v šesti číslech. V čísle 3. vyšly čtyři jeho perokresby s názvem *Ze stanov*, v č. 24. je reprodukováno šest jeho perokreseb s názvem *Dobrodružství na poušti* [27]. Jedná se o tak jemnou kresbu, že na zmikrofilmovaném dokumentu je skoro neviditelná. Stejně tak v č. 29., kde se nachází taky šest takto provedených kreseb s názvem *V sezóně lázní*. V čísle 38. se nachází dvanáct jeho žertovných kreseb pod názvem *Zápas roveru s vysokým kolem*. Ve vydání 48. je reprodukováno osm kreseb s názvem *Nezdařené pohoštění*. Opět kresba velice jemná a lehká. V čísle 52. se nám poprvé objevuje Scheinerova celostránková kresba, která zachycuje skutečnou událost [28].

V roce 1890 byl A. Scheiner velmi činný. V čísle 5. je žertovná kresba ve dvanácti malých obrázcích [29], v č. 6. se nachází jeho celostránková kresba, zachycující tehdejší společnost při oslavách přicházejícího nového roku. Světozor s č. 11. obsahuje opět pro Scheinera typické malé perokresby. Zde se jedná o čtyři

---

¹⁴⁴ Ojediněle se objevily Scheinerovy příspěvky v časopisech pro děti *Malý čtenář* a *Dětský Máj*.

¹⁴⁵ Např. Volné směry VII, 1903, 68-72 *Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana Konráda*, Jaro II, 1909 *Pověst o Maurově odkazu*. obr. 22

¹⁴⁶ Zlatá Praha 12, 143

¹⁴⁷ Od roku 1875 Vojtěch Konstantin Mayerhofer a od roku 1893 František Šimáček.

s názvem *Potrestaná svévole* [30]. Do vydání č. 13. přispěl Scheiner svými deseti karikaturami *Fantasie na motivy z opery Merlin* [31]. V čísle 15. jsou tři jeho větší ilustrace ze Šibřinek Sokola Pražského [32].¹⁴⁸ V čísle 24. se nachází čtyři žertovné ilustrace *Slepá láska* a v č. 27. doplňuje kresbami článek *Slovanský bazar*. V čísle 31. se nám objevují žertovné kresby s japonskou tematikou *Pomsta Buddhova* [33]. V čísle 35. doplňuje svoji realistickou kresbou článek s názvem *Slavnost malých* a poslední číslo, do kterého v roce 1890 přispěl, bylo č. 50., kde se nachází cyklus šesti jeho kreseb pod názvem *Troubadour* [34].

Scheiner do Světozoru přispíval nejvíce v letech 1889-1891. V roce 1891 doprovázel sedm vydání. Jedná se o č. 1., kde jsou tři jeho kresby [35], č. 12., kde jsou opět reprodukovány tři jeho kresby. V č. 13. se nacházejí dvě ilustrace. V č. 14. zdobí dvojstránku opět šibřinkami pražského Sokola, jedná se o čtyři kresby [36]. Číslo 35. obsahuje pro Scheinera typické karikatury. Zde je jich devět pod názvem *Zneuznalý žert* [37]. Stejně tak v č. 44., kde se pod názvem *Výstavní fantazie* nachází šest obrázků. Poslední číslo z roku 1891 je č. 51, kde je reprodukována Scheinerova dvojstránková ilustrace s názvem *Hodina rozloučení v uměleckém paviloně na výstavě* [38].

Od roku 1892 Scheinerových ilustrací ubývá. Je to možná tím, že jeho spolupráce s časopisy se rozšířila. Jeho ilustrace se ve Světozoru objevují v č. 15., zde se jedná o pozvánku na Šibřinky Sokola pražského, kterou A. Scheiner vytvořil [39]. V č. 17 doprovází čtyřmi obrázky jmenovaný článek o šibřinkách Sokola pražského. Poslední číslo, do kterého přispěl je 41., kde z paměti nakresli podobiznu Ladislava Stroupežnického [40].

Z roku 1893 se jedná o čtyři jeho příspěvky. V čísle 18. jsou to čtyři malé kresby doplňující článek *Svět za oponou*. V č. 25. se jedná o tři kresby zachycující cvičení baletního kurzu [41]. Dále v č. 31., kde malými kresbami doplňuje text na s. 369-370 a na straně 371 je celostránková ilustrace zachycující umělecké slavnosti na Žofíně v Praze [42]. Poslední je č. 32, kde jsou dvě kresby podle skutečnosti a jedna perokresba.

Z roku 1894 se jedná pouze o jedno vydání, do kterého A. Scheiner přispěl a to č. 34. Jsou zde menší perokresby a jedna větší ilustrace opět z prostředí slavností [43].

Dále se jeho ilustrace objevuje v roce 1896 v čísle 14., kde pomocí akvarelu a tuže představuje opět prostředí z maškarního plesu [44].

Z roku 1897 se jedná o tři vydaná čísla, do kterých Scheiner přispěl. Jedná se o č. 16, kde vytvořil kresby k článku s maškarní tematikou: *Maškarní ples dámského*

---

¹⁴⁸ *Tanec v podsvětí, Jeden ze stínů v podsvětí a Sloup odmítnutých.*

odboru *Ústřední matice školské v Praze*. Vytvořil zde čtyři kresby, kde se objevují ženy v krásných šatech a škraboškách [45]. Dále je v časopise zaznamenán jako tvůrce titulního slavnostního listu k slavnosti belvederské, č. 34, který vznikl 29. června 1897 [46]. K této události se také pojí článek: *Belvederská slavnost divadelní* v čísle 35, který obsahuje dvě jeho kresby, figurálně doplněnou iniciálu a dvě menší perokresby na konci článku [47]. Z roku 1898 se jedná pouze o dvě ilustrace v č. 18. Kresby nesou název *Z letošních šibřinek*.¹⁴⁹

V posledním roce, kdy byl časopis *Světazor* samostatně vydáván, doprovázel A. Scheiner opět článek o maškarním plese v č. 14. Krásně a především vtipně zdobí první stranu, kdy kresba jakoby obtéká daný text [48]. V záhlaví stránky se objevuje scénka na balkoně. Jsou zde především ženy, muži a dva klauni. Všichni se výborně baví. Dvě ženy a klaun jsou vyzbrojeni udicemi a rybaři. Co chytají, však nejsou ryby, ale srdce mužů, kteří je dobrovolně navlíkají na rybářské háčky. Kresby jsou propojeny nahazovanými pruty, které zde tvoří dynamické linie. Na dalších stranách se objevují opět kresby lidí v maškarních kostýmech, škraboškách a zdobných šatech.

Další jeho kresby se objevují v nově vydávaném *Světozoru* od roku 1922.¹⁵⁰ Roku 1924 se objevuje pouze jedna kresba i s článkem o A. Scheinerovi, který napsal F. X. Harlas. Naposledy se Scheinerovy ilustrace objevují v roce 1927 a to v čísle 10-11. Jedná se o barevné ilustrace k pohádce *Louskáček a Myší král*, kterou napsal E. T. A. Hoffmann a přeložil ji B. Kaminský [49].

Ve vydaných číslech časopisu *Švanda Dudák*, jsem našla 13 jeho celostránkových ilustrací. V tomto humoristickém týdeníku se reprodukce Scheinerových kreseb objevují až od roku 1900. Pokaždé šlo pouze o jednu jeho ilustraci v některém z vydaných čísel.

Z roku 1900 se objevuje jen jedna reprodukce a to ve vyšlém čísle 11., kde se nachází ilustrace s názvem *Na vybranou* [50]. Jedná se vždy o obrázky zachycující vtipnou scénku, která je krátce pod reprodukcí vysvětlena. I tady si můžeme povšimnout šibalského výrazu starého muže. Dalo by se říci, že tyto ilustrace představují kreslené vtipy té doby a opět předznamenávají vznik komiksu, ke kterému A. Scheiner svoji tvorbou přispěl.

V roce 1901 se v časopisech objevuje více Scheinerových ilustrací. Jedná se

---

¹⁴⁹ Navíc se v tomto roce objevuje v časopise zpráva o povýšení Scheinerova bratra Josefa na nového starostu Sokola pražského.

¹⁵⁰ Vydání *Světozoru* 22. z roku 1922 nebylo možné sehnat. Díky bibliografickému katalogu na UDU však víme, že obsahuje mnoho Scheinerových příspěvků. Jedná se o čísla: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 12, 14.

o vydané číslo 3., kde je ilustrace s názvem *Jen když je na vybranou* [51], č. 6. *Nespolehlivá „kuchařka“*, kde Scheiner z obličejů muže vytvořil až karikaturní zrudu. Dále obrázek v čísle 11. *Do plné výzbroje* [52], kde se nám objevuje scénka z prostředí plesů. Stará matka upravuje šat mladé a bujné dcery. Snad se snaží ještě více utáhnout korzet, aby dosáhla vosího pasu, který v té době tolik muže přitahoval. Název obrázku výborně vystihuje situaci. Mladé ženy dokázaly použít veškeré zbraně své krásy k získání většinou zámožného muže.

Další ilustrace vyšla v čísle 15. *Jeho fasóna*, která zachycuje zarostlého studenta v holičství. Dále číslo 19. s ilustrací *Dvorný společník* [53], č. 28. *Proroctví*, č. 36. *Příjemná služba* a nakonec číslo 50. s ilustrací *Nejhorší případ* [54], na které je nakreslen lékař a prosící muž o pomoc.

V roce 1902 už nejspíše neměl Scheiner tolik času na přispívání do časopisů, neboť v tomto roce se rozhodl především pro ilustrování dětských knížek. Znatelně jeho kreseb ubylo. Ve vydaných číslech jsem našla pouze 4 jeho ilustrace. Jedná se o číslo 9. *Taky „přenesená působnost“* [55], č. 13. *Předtucha*, č. 29. *Marná korespondence* [56], kde kresba zachycuje nevyslyšené prosby ženy, která žádá Boha o dítě. Poslední ilustrace se nachází v čísle 32. *Nebezpečná frizura*. V dalších letech už se Scheinerovy ilustrace v časopise nevyskytují.

V revue *Zlatá Praha*, kde byl redaktorem Ferdinand Schulz, se Scheinerova ilustrace objevila pouze jednou.¹⁵¹ Od roku 1917 se stává A. Scheiner členem redakce, ve funkci redaktora obrazové části. Z dopisu Karlu B. Mádlovi se však dovídáme, že se této funkci věnovat nechtěl a to především kvůli nedostatku času. „*Byl bych Vám velmi povděčen, kdybyste pro nový ročník, si vyrobil za mne jiného nového redaktora. Důvodů je více. Jednak nutí nynější život lichvařiti i s tím časem, nutí hledati výhodnějšího jeho využití. Mám tolik objednávek, že ztráta času věnovaného „Zlaté Praze“ značí jistou diferenci v cifrách*“.¹⁵²

Do humoristického týdeníku *Paleček* přispíval Scheiner od roku 1891. Nejprve společně s J. Vilímem vytvořil záhlaví titulní strany tohoto časopisu, které vyplňují šašci okolo nápisu „*Paleček*“ [57]. Redaktorem a vydavatelem tohoto časopisu byl František Kožíšek.

Z výtisků, které se mi podařily získat se Scheinerovy ilustrace objevují od roku 1892. Hned v čísle 1 se nacházejí dvě ze Scheinerových humoristických kreseb [58]. Dále v č. 2 se jedná o větší perokresbu s názvem *Obrázky z cizích krajů* [59]. Kresba je

¹⁵¹ Výjimkou je malá perokresba z roku 1893 s názvem *V osidlech tance*.

¹⁵² Artuš Scheiner dopis Karlu B. Mádlovi. Praha 18. 8. 1919. Památník národního písemnictví, fond: Pozůstalost Karel B. Mádl. č. přír.: 28/33

zaměřena na obyvatele Kamerunu. V č. 4 se nachází Scheinerova kresba hned na titulní straně zachycující scénku odpolední kávy matky a jejího malého synka. V čísle 5 se poprvé vyskytuje kresba, na které A. Scheiner spolupracoval s J. Vilímem. Kresba nese název „Na štáflu“ [60]. Tato kresba byla většinou umístěována ke konci vydání časopisu a je opakována v mnoha dalších číslech a to i v jiných letech.¹⁵³ Ilustrace je zde reprodukována i v letech, kdy A. Scheiner již s časopisem téměř nespolečně pracoval. Jedná se o rok 1900, kdy se v týdeníku objevuje pouze jeden jeho nový příspěvek a to v č. 19 [61].

Dále se jedná o Scheinerovy příspěvky z roku 1893.¹⁵⁴ Hned v prvním čísle vydání nalezneme jeho humoristickou kresbu a další příspěvek se nachází v čísle 11. [62] Dále jeho kresba doprovází text v časopise až ve vydání č. 45 [63]. Jeho ilustrace se začaly objevovat pouze na titulních listech. Jedná se o čísla 47, 48 s názvem *Za dveřma* [64], 49 s názvem *Mezi čtyřma očima* a dále č. 50 a 52 [65].

Dále se jednalo o ilustrování jiných časopisů jen ojediněle. Scheinerovy příspěvky nalezneme v časopise *Jaro*, kde roku 1909 ilustračně doprovází pohádku od Washingtona Irvinga *Pověst o maurově odkazu* [66].¹⁵⁵ Do Topičova sborníku vytvořil perokresbu roku 1914/15 k pohádce V. Říhy *O princí Janovi a dívce Janě* [67].

Ve Volných směrech VII byla roku 1903 vydána již zmíněná *Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana Konráda* a dále se Scheinerovy ilustrace objevily i v časopise *Salon*.

V časopise *Salon* se opět jednalo o vydané pohádky doprovázené postavami od A. Scheinera. V roce 1925-26 vyšla v časopise pohádka *Jezinky* od K. J. Erbena. v roce 1926-27 se jednalo o čtyři pohádky *Vánoční legenda* [68], *Princ a lilie* [69], *Venda v říši trpaslíků*, *Honza králem*, *Nepečené koláče*, *O Ivanu hlupci*. Poté roku 1928 byly v čísle 12. vydány pohádky *Kuba v lese* a *Německý král jede pro nevěstu*. Poslední pohádku, která vyšla v časopise *Salon*, byla *Zlý král* roku 1933, opět od K. J. Erbena.

---

¹⁵³ Např. v roce 1892 se objevuje v číslech: 5, 6, 8, 9, 11, 13, 15, 16, 19, 20, 23. V roce 1900 se nachází v číslech: 4, 5, 6, 7, 8, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 47, 49, 51, 52.

¹⁵⁴ Často své ilustrace podepisoval pouze svými iniciály A. S.

¹⁵⁵ *Jaro* 2, 1909, č. 1, 2, 3, 5.

V. 2. Ilustrace knih od roku 1891

Scheinerova ilustrační tvorba začala v roce 1891 a od roku 1902 se plně rozproudila. Jedná se o rozsáhlou problematiku, kterou v této kapitole pouze okrajově představím a podrobněji se jí budu dále věnovat v budoucnu.

V roce 1902 klesá intenzita Scheinerovy spolupráce s časopisy, neboť přesedlává na knižní ilustraci a jednoduše mu na kresby do periodik nezbýval čas. Veškerá literatura, která jeho tvorbu zmiňuje, uvádí pouze rok 1902, jako začátek cesty Scheinerových ilustrací pro dětské knížky a to titulem *Knížka o Růžence a Bobešovi*, kterou napsal V. Říha. Scheinerovi šlo o ušlechtilost knihy od vazby až po poslední koncovou kresbu.¹⁵⁶ Jeho tvorbu velice miloval jeden z nejznámějších autorů české literatury pro děti, František Hrubín. V knize *Bud'me všichni básníky napsal: „Tři zlaté vlasy děda vševěda, bohatě ilustrované Artušem Scheinerem, jsem si nedávno koupil v antikvariátu. Sáhл jsem po tom sešitu s opravdovým vytržením. Z dětství mi utkvěly v paměti velmi živě ty barevné obrázky. A když si je prohlížím dnes, po čtyřiceti letech, necítím ani trochu zklamání..Tato publikace s knížkou Boženy Němcové maličkým patří k nejlepším dílům našeho ilustračního umění..“*¹⁵⁷

Artuš Scheiner se samozřejmě o knižní tvorbu zajímal již dříve. Jeho ilustrace se objevily už v roce 1891 v knížce, kterou napsal jeho vážený otec Josef Scheiner *Liber clevetarum bratra Palečka*. V roce 1892 vyšly další dvě knihy, které zdobily Scheinerovy ilustrace. Kniha od Josefa Merhauta *Had a jiné povídky* a od Karla Švandy ze Semčic *Fantastické povídky*.¹⁵⁸

Než A. Scheiner začal s ilustrací knih pro děti, vyzdobil knihy jako *Maloměstský pepř* od Václava Štecha, která vyšla v roce 1893 a stejně tak *Motýlek z norské pohádky* od Edvarda Jelínka. Dále jsem pak našla knihu vydanou až o sedm let později tedy roku 1900 *Z Prahy a venkova* od Ladislava Stroupežnického.

V roce 1902 vyšla první pohádková kniha, kterou A. Scheiner ilustroval, zmíněná *Knížka o Růžence a Bobešovi* od V. Říhy. Tímto dílem začala jeho kariéra knižního ilustrátora. Netrvalo dlouho a dostal se k ilustrování spisovatelů jako byl Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Eliška Krásnohorská nebo Josef Štefan Kubín.

I přesto, že se ponořil do pohádkového světa, nezapomněl na svoji práci pro humoristické časopisy. Velmi dobře je to vidět v knize *Kocourkov* od Adolfa Weniga, která vyšla roku 1903 [69].

---

¹⁵⁶ ANONYM 1925, 9

¹⁵⁷ HRUBÍN 1966

¹⁵⁸ *Fantastické povídky* celkem obsahují sedm povídek a hojný počet malých Scheinerových perokreseb.

Později v letech 1927-1935 doprovázel knihy i velikánů jako byl Emil Zola a jeho *Povídky Ninoně*, nebo Julius Zeyer a např. jeho *Román o věrném přátelství Amise a Amila*.

V. 3. Další Scheinerova umělecká činnost

Mimo knihy se dostal i k „reklamnímu ilustrování“. Spolupracoval s firmou Otta v Rakovníku, pro kterou tvořil reklamní pohádky např. reklama na mýdlo Eso [70].¹⁵⁹ V těchto letech nebývala uváděna jména umělců, zde tomu však tak nebylo. Je to nejspíše tím, že reklamní pohádky měly ohromný úspěch. V 20-ti milionovém nákladu vyšlo asi 80 pohádek, tvořící 8 sérií. Text k pohádkám psala M. Volevká.¹⁶⁰ Byl to jeden z mála způsobů, jak umělecký obrázek dostat zdarma do nejširších vrstev společnosti.¹⁶¹

Marta Ryšánková- Volevká spolupracovala také na vydávání zmíněného *Kulihráška*, kdy Scheinerovy obrázky doprovázela verši pro děti. První vydání se jmenovalo *Kulihráškova abeceda* a vyšlo roku 1927.¹⁶² O svých pocitech ze spolupráce se dovídáme z proslovu, který Volevká přednesla na oslavě sedmdesátých narozenin A. Scheinera dne 31. 10. 1933.¹⁶³

Scheinerův talent se projevil také v církevním užitém umění. Jedná se o dva malované oltáře, které zdobí interiér kostela Sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích.¹⁶⁴

Článek, který se zabývá touto stavbou je zaznamenán v časopise Zlatá Praha z roku 1917.¹⁶⁵ Kostel, který architektonicky řešil Kamil Hilbert, vyhovoval skvěle požadavkům tehdejší doby, tedy budovat v duchu gotiky.¹⁶⁶ Setkává se také ale i s obtížemi doby. Tím mám na mysli technické provedení, kdy musely být použity moderní materiály jako beton a za druhé velmi skromný rozpočet. Hilbertův venkovský kostelík, byl nejlevněji provedený kostel v Čechách ale i přesto obsahuje vše, co bylo požadováno, především působit na lidskou mysl jednoduchou, přísnou krásou.¹⁶⁷ Kostel

---

¹⁵⁹ Na tuto akci tvořil Scheiner betlém. Jednalo se o klasický papírový betlém propagující však mýdlo, které bylo do děje dostatečně viditelně zakomponováno.(obr.)

¹⁶⁰ V. F. Suk: Ještě k Scheinerově jubileu. In: Úhor, 1933, 162-167

¹⁶¹ Méně známé je, že i firma Orion má několik „čokoládových pohádek“, které pro ně tvořil A. Scheiner

¹⁶² Následovala vydání *Kulihrášek na výletě* 1928, *Kulihrášek tulák* 1929, *Kulihrášek a moře* 1930 a další.

¹⁶³ Roku 1933 vydáno jako článek *Jak pracuji s Mistrem Scheinerem* v časopise *Úhor*.

¹⁶⁴ FATKOVÁ 2008

¹⁶⁵ Zlatá Praha 24, 1917, č. 9, 105

¹⁶⁶ Kvůli nedostatku prostředků, vyhověl K. Hilbert řešením kostela v moderním slohu románském.

¹⁶⁷ Roku 1905 byl knížecí arcibiskupskou konsistoří pověřen architekt Kamil Hilbert a to s náklady na stavbu nejméně 180.000 Kč.

byl dokončen roku 1914. V interiéru se v apsidách nacházejí vyřezávané a malované oltáře. Figury zhotovil V. Sucharda a malbu provedl Artuš Scheiner.

V pravé boční lodi se jedná o oltář sv. Kříže s výjevem Ukřižování [71]. V levé boční lodi nacházíme mariánský obraz. Jsou zde protáhlé dívčí postavy andělů okolo trůnící Marie s Ježíškem a vpravo dole je vyobrazený fundátor Matěj Rada [72].¹⁶⁸

Jak jsem zjistila, Artuš Scheiner byl doopravdy talentovaný umělec a to nejen v kresbě a malbě. Podle článku, který vyšel v roce 1932 v *Národních listech* se dovídáme o další Scheinerově umělecké činnosti, což bylo řezbářství. Konkrétně se jednalo o výrobu loutek a článek o tom napsal J. Veselý: „*Jeviště dr. Scheinera bylo ve dveřích jeho pracovny na kancelářském stole. Dekorace byly od jeho bratra ak. malíře Artuše Scheinera: dračí sluj, les s jezírkem..Hlavy loutek řezal Artuš Scheiner obleky podle jeho návrhů zhotovila matka dr. Scheinera a jeho choť.*“.¹⁶⁹

Scheinerova tvorba byla opravdu rozsáhlá a rozmanitá. Dokázal tvořit kresby do mnoha časopisů, vyzkoušet si práci řezbáře loutek, a nebo reklamního ilustrátora a nakonec se stal ilustrátorem dětských knih, po jehož obrázcích se dožadoval celý svět.

---

¹⁶⁸ FATKOVÁ 2008

¹⁶⁹ VESELÝ 1932, 14

VI. Závěr

Artuš Scheiner se z původního povolání úředníka stal společností uznávaným ilustrátorem a kreslířem. Netrvalo mu dlouho a dostal se ke knižním ilustracím. Knižní tvorba, která se stala jeho vrcholnou uměleckou činností nabyla velkých rozměrů a proto bych se této rozsáhlé problematice chtěla věnovat podrobněji v budoucnu, v magisterské práci.

Mohlo se zdát, že v té době umělec, který neměl vystudovanou akademii, nebyl dostatečně vzdělaný a tedy i nadaný. Artuš Scheiner je i tak v mnoha člancích nazýván akademickým malířem ač jím nikdy nebyl. Vyšší či odborné vzdělání také nikdy nepostrádal. Jak sám řekl, ani neplánoval stát se umělcem. „*Do svých patnácti let jsem neměl potuchy, že bych si mohl zamilovat výtvarné umění..Teprve ve vyšší reálce, kdy spolužák a později slavný básník F. X. Svoboda psal pod lavicí básničky, profily našich spolužáků, začal jsem k nim kreslit karikatury..*“¹⁷⁰

Scheiner se postupně ve své umělecké činnosti zdokonaloval. Od jeho prvotních kresbiček, které hojně vznikaly při jeho povolání úředníka, se postupem času propracoval k detailně provedeným ilustracím. Období jeho rané tvorby, které probíhalo v letech 1887-1902 je spíše kresebného charakteru s velkou dávkou humoru. Svůj umělecký rukopis přizpůsobil požadavkům humoristických časopisů. Avšak právě díky těmto vycházejícím týdeníkům začal být známým kreslířem a umělcem. Spolupracoval s ilustrátory jako byly Vilím, Rélink, Nejedlý nebo Ulman. Často byl zmiňován jako umělec, jehož tvorba stojí za povšimnutí, poprvé od dob, kdy byla oslavována tvorba L. Marolda.

Od spolupráce s Václavem Tillem se jeho ilustrátorská tvorba rozšířila a začal spolupracovat i s dalšími významnými spisovateli jako byl K. J. Erben, B. Němcová, E. Krásnohorská, J. Zeyer a mnoho dalších. Ve 20. letech 20. století byly jeho ilustrace natolik ceněné, že byl zájem vydávat Scheinerem zdobené knihy až v Americe.

Scheinerova tvorba je velice rozmanitá a rozsáhlá. Jeho ilustrace nás pobaví, ale stejně tak nás dokážou očarovat svoji krásou, neboť Scheinerova fantazie a pohádková představivost neznaly konce. Scheiner byl ceněným umělcem, neboť o jeho tvorbu a i její soupis měl zájem Karel B. Mádl. K soupisu jeho tvorby však nedošlo ani v tomto případě. I sám Artuš Scheiner to hodnotil jako velice nesnadný úkol, neboť už v roce 1915, sám napsal v dopise K. B. Mádlovi, že se jeho ilustrace nacházejí všude možně po

---

¹⁷⁰ SUK 1933c, 145-147

světě a že veškeré kresby a skici, co se mu válejí doma, jednoduše jednou za čas všechny spálí v kamnech.¹⁷¹

Ve své bakalářské práci jsem se snažila uvést problematiku knižní tvorby na přelomu 19. a 20. století, se kterou Scheinerovy ilustrace úzce souvisí, neboť on byl jeden z těch umělců, kteří vypravovali krásné knihy a snažili se uvést je opět na výslunní. Dále jsem chtěla ve své práci obsáhnout Scheinerovu tvorbu pro české časopisy a nastínit jeho vrcholnou tvorbu jako ilustrátora knih. Co se týče Scheinerových ilustrací, ráda bych pokračovala v bádání i v budoucnu.

Ve své práci jsem chtěl ukázat, čím Artuš Scheiner dokázal dobovou ilustraci a kresbu obohatit. Secesní ilustrace bývaly většinou pouze zdobné, neživotné až melancholické. Scheiner však miloval děj a jeho hrdiny a i přes jeho nekonečnou fantazii, která ho neustále vedla k pohádkám, zůstal kreslířem realistického vidění, který nedá dopustit na přesnost. Jeho pohádkové bytosti zkrátka nepostrádají lidskost.

I přesto, že nevyšla žádná publikace věnována Artuši Scheinerovi a jeho tvorbě, našla jsem mnoho článků, především z roku 1933, kdy slavil své sedmdesáté narozeniny a dále i několik jeho dopisů adresovaných např. V. Tillemu, K. Hilbertovi, Ottovu nakladatelství a dalším.

To, že byl Artuš Scheiner velmi uznávaný umělec nám tyto články a korespondence dokazují, neboť v mnoha z nich je uctivě osloven jako Mistr Scheiner.

---

¹⁷¹ Artuš Scheiner dopis Karlu B. Mádlovi. Praha 1. 12. 1915. Památník národního písemnictví, fond: Pozůstalost Karel B. Mádl, č. přír.: 53/45

VII. Obrazová příloha

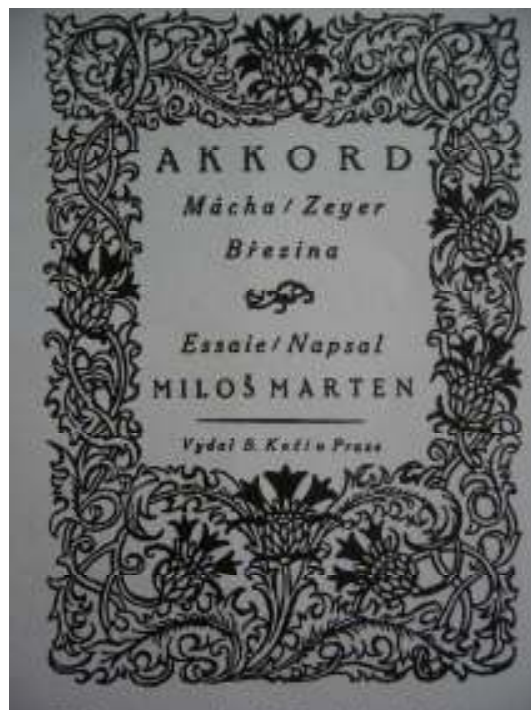
1. Iniciala a bordury Aubrey Vincent Beardsley. T. Malory: Morte d'Arthur. Oxford 1891-1892

2. Obálka Karla Hlaváčka k vlastnímu dílu. K. Hlaváček: Pozdě k ránu. Praha 1896

3. Titulní strana v úpravě Zdenky Braunerové. V. Mrštík: Pohádka máje, 12. vydání. Praha 1930

4. Titulní strana v úpravě Zdenky Braunerové. M. Marten: Akkord. Praha 1916

5. Ilustrace Vojtěcha Preissiga, úprava autora. K. Dyrynk: Krásná kniha. Praha 1909

6. Ilustrace Vojtěcha Preissiga. J. Karafiát: Broučči. Praha 1901

7. Ilustrace Vratislava H. Brunnera. A. S. Puškin: Pohádka o caru Saltánovi. Praha 1911

8. Titulní strana v úpravě Karla Svolinského: Legenda o svaté Kateřině. Praha 1941

9. Ilustrace Josefa Váchala k vlastnímu dílu. J. Váchal: Krvavý román. Praha 1924

10. Ilustrace Františka Koblihy. E. Bém: Černá a zlatá. Praha 1912

11. Frontispis a titulní strana Jana Konůpka. A. Šáňka: Apokalypsa. Brno 1929

12. Ilustrace Adolfa Kašpara. B. Němcová: Babička. Praha 1903

13. Fotografie Artuše Scheinera

14. Ilustrace Lud'ka Marolda, 1900. Švanda dudák, 72

15. Ilustrace Artuše Scheinera: Nebezpečná frizura, 1902. Švanda dudák, 54

16. Ilustrace Artuše Scheinera. V. Říha: Růženka a Bobeš. Praha 1902

17. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 69

18. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 71

19. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 70

20. Ilustrace Artuše Scheinera. M. Voleská: Kulihrášek v mořských hlubinách. Praha 1930, 5

21. Ilustrace Artuše Scheinera. K. J. Erben: Zlatovláska. Praha 1911

22. Ilustrace Artuše Scheinera. W. Irving: Pověst o maurově odkazu. Praha 1911

23. Ilustrace Artuše Scheinera: V osidlech tance, 1893. Zlatá Praha, 345

24. Ilustrace Artuše Scheinera: S poctivostí nejdál nedojdeš, 1888. Světozor 22, 17, 272

25. Ilustrace Artuše Scheinera: Oběť vlastní horlivosti, 1888. Světozor 22, 24, 382

26. Ilustrace Artuše Scheinera: Praktická móda, 1888. Světozor 22, 33, 528

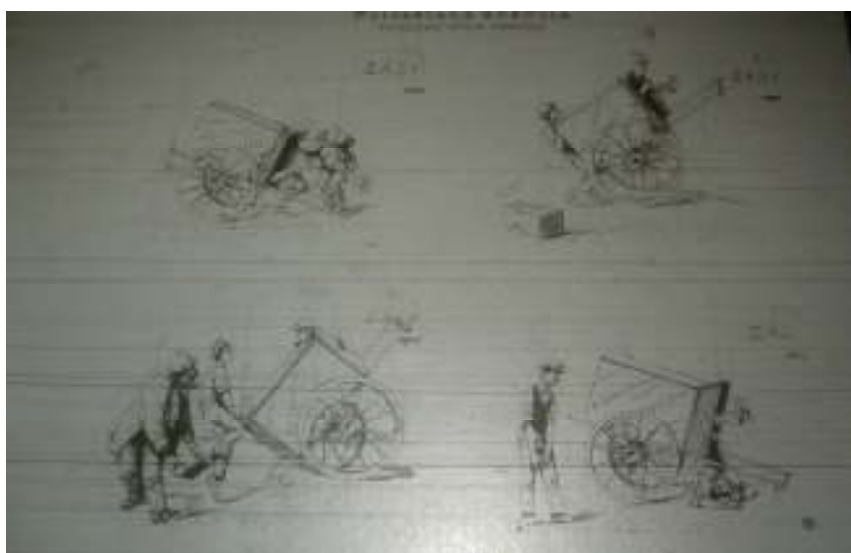
27. Ilustrace Artuše Scheinere: Dobrodružství na poušti, 1889. Světozor 23, 24, 288

28. Kresba Artuše Scheinera dle skutečnosti, 1889. Světozor 23, 52, 621

29. Ilustrace Artuše Scheinera: Silvestr, 1890. Světozor 24, 5, 59-60

30. Ilustrace Artuše Scheinera: Potrestaná svévole, 1890. Světozor 24, 11, 132

31. Ilustrace Artuše Scheinera: Merlin, 1890. Světozor 24, 13, 152

32. Kresba Artuše Scheinera dle skutečnosti: Šibřinky Sokola pražského, 1890.
Světozor 24, 15, 178

33. Ilustrace Artuše Scheinera: Pomsta Buddhova, 1890. Světozor 24, 31, 364

34. Ilustrace Artuše Scheinere: Troubadour, 1890. Světozor 24, 50, 598-599

35. Humoristická kresba Artuše Scheinera, 1891. Světozor 25, 1, 11

36. Kresba Artuše Scheinere dle skutečnosti, 1891. Světozor 25, 14, 162

37. Ilustrace Artuše Scheinera: Zneuznalý žert, 1891. Světozor 25, 12, 141

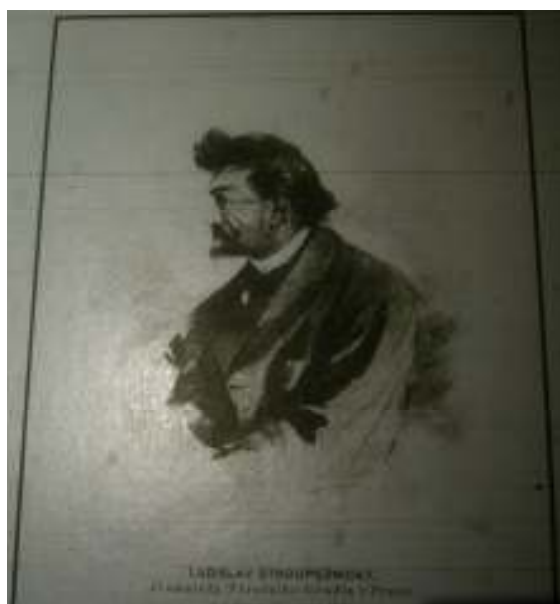

38. Ilustrace Artuše Scheinera: Hodina rozloučení v uměleckém paviloně na výstavě, 1891. Světozor 25, 51, 604-605

39. Kresba Artuše Scheinera: Pozvánka na Šibřinky Sokola pražského, 1892. Světozor 26, 15, 179

40. Kresba Artuše Scheinera: Podobizna Ladislava Stroupežnického, 1892. Světozor 26, 41, 481

41. Ilustrace Artuše Scheinera: Cvičení baletního kurzu, 1893. Světozor 27, 25, 296

42. Ilustrace Artuše Scheinera: Umělecké slavnosti na Žofíně v Praze, 1893. Světozor 27, 31, 369

43. Ilustrace Artuše Scheinera: Slavnost, 1894. Světozor 24, 32, 381

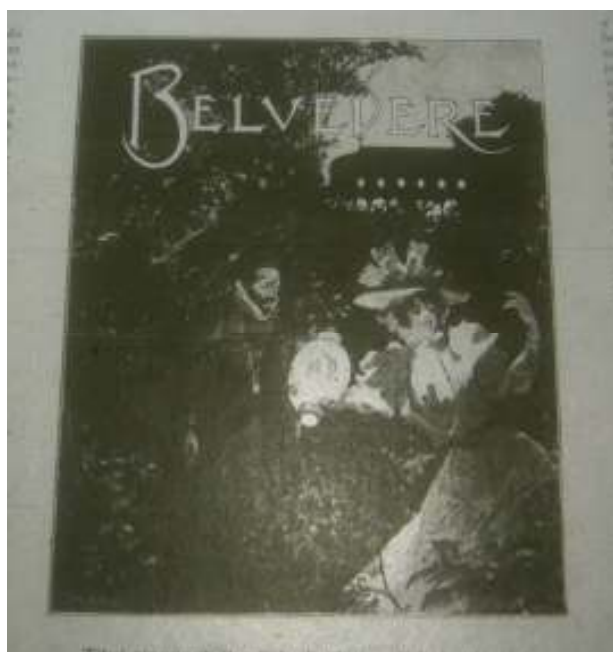

44. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples 1896. Světozor 30, 14, 165

45. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples, 1897. Světozor 31, 16, 189

46. Kresba Artuše Scheinera: Titulní list Belvederské slavnosti, 1897. Světozor 31, 34, 407

47. Ilustrace Artuše Scheinera: Belvederské slavnosti, 1897. Světozor 31, 35, 417

48. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples, 1899. Světlozor 33, 14, 165

49. Ilustrace Artuše Scheinera: Louskáček a Myší král, 1927. Světlozor 28, 10-11, 201

50. Ilustrace Artuše Scheinera: Na vybranou, 1900. Švanda dudák 19, 11, 97

51. Ilustrace Artuše Scheinera: Jen když je na vybranou, 1901. Švanda dudák 20, 3, 28

52. Ilustrace Artuše Scheinera: Do plné výzbroje, 1901. Švanda dudák 20, 11, 93

53. Ilustrace Artuše Scheinera: Dvorný společník, 1901. Švanda dudák 20, 19, 165

54. Ilustrace Artuše Scheinera: Nejhorší případ, 1901. Švanda dudák 20, 50, 205

55. Ilustrace Artuše Scheinera: Taky přenesená působnost, 1902. Švanda dudák 21, 9,

56. Ilustrace Artuše Scheinera: Marná korespondence, 1902. Švanda dudák 21, 29, 251

57. Kresba Artuše Scheinera: Titulní strana časopisu Paleček, 1891. Paleček 1891

58. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1892. Paleček 6, 1, 5

59. Ilustrace Artuše Scheinera: Obrázky z cizích krajů, 1892. Paleček 6, 2, 13

60. Ilustrace Artuše Scheinera: Na „štaflu“, 1892. Paleček 6, 5, 36

61. Ilustrace Artuše Scheinera: Na majstrátě, 1900. Paleček 14, 19, 148

62. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba 1893. Paleček 7, 11, 82

63. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1893. Paleček 7, 45, 338

64. Ilustrace Artuše Scheinera: Za dveřma, 1893. Paleček 7, 48, 362

65. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1893. Paleček 7, 52, 393

66. Ilustrace Artuše Scheinera: Pověst o maurově odkazu, 1909. Jaro 2, 18

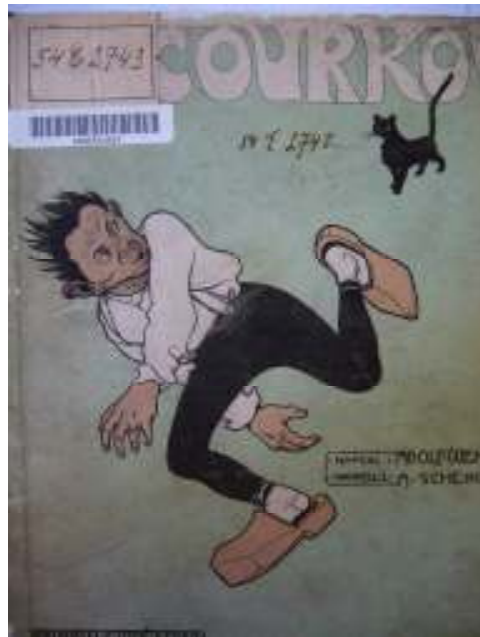
67. Ilustrace Artuše Scheinera: O princí Janovi a dívce Janě, 1914. Topičův sborník 2, 104

68. Ilustrace Artuše Scheinera: Vánoční legenda, 1926. Salon 5, 8, 26

69. Ilustrace Artuše Scheinera: Princ a lilie, 1926. Salon 5, 8, 27

70. Obálka s kresbou Artuše Scheinera. A. Wenig: Kocourkov. Praha 1903

71. Dílo Artuše Scheinera: Reklama firmy Otta v Rakovníku, 1922

72. Dílo Artuše Scheinera: Ukřižování. Štěchovice, 1918

73. Dílo Artuše Scheinera: Trůnící P. Marie s Ježíškem. Štěchovice, 1918

VIII. Seznam vyobrazení

1. Iniciála a bordury Aubrey Vincent Beardsley. T. Malory: Morte d'Arthur. Oxford 1891-1892. Reprodukce z: MALORY Thomas: Morte d'Arthur, 2008, 47
2. Obálka Karla Hlaváčka k vlastnímu dílu. K. Hlaváček: Pozdě k ránu. Praha 1896
Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 402
3. Titulní strana v úpravě Zdenky Braunerové. V. Mrštík: Pohádka máje, 12. vydání. Praha 1930. Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 403
4. Titulní strana v úpravě Zdenky Braunerové. M. Marten: Akkrord. Praha 1916.
Reprodukce z: NETUŠIL Lubomír: Česká krásná kniha XX. století, Pardubice 1999, 12
5. Ilustrace Vojtěcha Preissiga, úprava autora. K. Dyrnk: Krásná kniha. Praha 1909.
Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 415
6. Ilustrace Vojtěcha Preissiga. J. Karafiát: Broučči. Praha 1901. Reprodukce z:
BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 406
7. Ilustrace Vratislava H. Brunnera. A. S. Puškin: Pohádka o caru Saltánovi. Praha 1911. Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 426
8. Titulní strana v úpravě Karla Svolinského: Legenda o svaté Kateřině. Praha 1941.
Reprodukce z: NETUŠIL Lubomír: Česká krásná kniha XX. století, Pardubice 1999, 14
9. Ilustrace Josefa Váchala k vlastnímu dílu. J. Váchal: Krvavý román. Praha 1924.
Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 437
10. Ilustrace Františka Koblihy. E. Bém: Černá a zlatá. Praha 1912. Reprodukce z:
NETUŠIL Lubomír: Česká krásná kniha XX. století, Pardubice 1999, 12
11. Frontispis a titulní strana Jana Konůpka. A. Šánka: Apokalypsa. Brno 1929.
Reprodukce z: BOHATCOVÁ Mirjam: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 439
12. Ilustrace Adolfa Kašpara. B. Němcová: Babička. Praha 1903. Reprodukce z:
NĚMCOVÁ Božena: Babička, Praha 1903, 34
13. Fotografie Artuše Scheinera. Reprodukce z: Národní listy 1938, 3
14. Ilustrace Luďka Marolda, 1900. Švanda dudák, 72. Reprodukce z: Švanda dudák, 1900, 72
15. Ilustrace Artuše Scheinera: Nebezpečná frizura, 1902. Švanda dudák 21, 32, 281.
Reprodukce z: Švanda dudák 21, 32, 281
16. Ilustrace Artuše Scheinera. V. Říha: Růženka a Bobeš. Praha 1902

17. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 69. Reprodukce z: Volné směry, 1903, 69
18. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 71. Reprodukce z: Volné směry, 1903, 71
19. Ilustrace Artuše Scheinera. G. Boccaccio: Povídka o Kikibiovi, kuchaři pana konráda. Praha 1902, 70. Reprodukce z: Volné směry, 1903, 70
20. Ilustrace Artuše Scheinera. M. Voleská: Kulihrášek v mořských hlubinách. Praha 1930, 5. Reprodukce z:VOLESKÁ Marta: Kulihrášek v mořských hlubinách, Praha 1930
21. Ilustrace Artuše Scheinera. K. J. Erben: Zlatovláska. Praha 1911. Reprodukce z: VYKOUKAL Jiří: Artuš Scheiner, ilustrace k pohádkám (kat.výst.), Cheb 2006
22. Ilustrace Artuše Scheinera. W. Irwing: Pověst o maurově odkazu. Praha 1911. Reprodukce z: Jaro, Praha 1908/09, 3
23. Ilustrace Artuše Scheinera: V osidlech tance, 1893. Zlatá Praha 10, 13, 143. Reprodukce z: Zlatá Praha, 10, 13, 143
24. 24. Ilustrace Artuše Scheinera: S poctivostí nejdál nedojdeš, 1888. Světozor 22, 17, 272. Reprodukce z: Světozor 22, 17, 272
25. Ilustrace Artuše Scheinera: Oběť vlastní horlivosti, 1888. Světozor 22, 24, 382. Reprodukce z: Světozor22, 24, 382
26. Ilustrace Artuše Scheinera: Praktická móda, 1888. Světozor 22, 33, 528. Reprodukce z: Světozor 22, 33, 528
27. Ilustrace Artuše Scheinere: Dobrodružství na poušti, 1889. Světozor 23, 24, 288. Reprodukce z: Světozor 23, 24, 288
28. Kresba Artuše Scheinera dle skutečnosti, 1889. Světozor 23, 52, 621. Reprodukce z: Světozor 23, 52, 621
29. Ilustrace Artuše Scheinera: Silvestr, 1890. Světozor 24, 5, 59-60. Reprodukce z: Světozor 24, 5, 59-60
30. Ilustrace Artuše Scheinera: Potrestaná svévole, 1890. Světozor 24, 11, 132. Reprodukce z: Světozor 24, 11, 132
31. Ilustrace Artuše Scheinera: Merlin, 1890. Světozor 24, 13, 152. Reprodukce z: Světozor 24, 13, 152
32. Kresba Artuše Scheinera dle skutečnosti: Šibřinky Sokola pražského, 1890. Světozor 24, 15, 178. Reprodukce z: Světozor 24, 15, 178
33. Ilustrace Artuše Scheinera: Pomsta Buddhova, 1890. Světozor 24, 31, 364. Reprodukce z: Světozor 24, 31, 364

34. Ilustrace Artuše Scheinere: Troubadour, 1890. Světozor 24, 50, 598-599.
Reprodukce z: Světozor 24, 50, 598-599
35. Humoristická kresba Artuše Scheinera, 1891. Světozor 25, 1, 11. Reprodukce z:
Světozor 25, 1, 11
36. Kresba Artuše Scheinere dle skutečnosti, 1891. Světozor 25, 14, 162. Reprodukce z:
Světozor 25, 14, 162
37. Ilustrace Artuše Scheinera: Zneuznalý žert, 1891. Světozor 25, 12, 141. Reprodukce
z: Světozor 25, 12, 141
38. Ilustrace Artuše Scheinera: Hodina rozloučení v uměleckém paviloně na výstavě,
1891. Světozor 25, 51, 604-605. Reprodukce z: Světozor 25, 51, 604-605
39. Kresba Artuše Scheinera: Pozvánka na Šibřinky Sokola pražského, 1892. Světozor
26, 15, 179. Reprodukce z: Světozor 26, 15, 179
40. Kresba Artuše Scheinera: Podobizna Ladislava Stroupežnického, 1892. Světozor 26,
41, 481. Reprodukce z: Světozor 26, 41, 481
41. Ilustrace Artuše Scheinera: Cvičení baletního kurzu, 1893. Světozor 27, 25, 296.
Reprodukce z: Světozor 27, 25, 296
42. Ilustrace Artuše Scheinera: Umělecké slavnosti na Žofíně v Praze, 1893. Světozor
27, 31, 369. Reprodukce z: Světozor 27, 31, 369
43. Ilustrace Artuše Scheinera: Slavnost, 1894. Světozor 24, 32, 381. Reprodukce z:
Světozor 24, 32, 381
44. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples 1896. Světozor 30, 14, 165. Reprodukce
z: Světozor 30, 14, 165
45. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples, 1897. Světozor 31, 16, 189. Reprodukce
z: Světozor 31, 16, 189
46. Kresba Artuše Scheinera: Titulní list Belvederské slavnosti, 1897. Světozor 31, 34,
407. Reprodukce z: Světozor 31, 34, 407
47. Ilustrace Artuše Scheinera: Belvederské slavnosti, 1897. Světozor 31, 35, 417.
Reprodukce z: Světozor 31, 35, 417
48. Ilustrace Artuše Scheinera: Maškarní ples, 1899. Světozor 33, 14, 165. Reprodukce
z: Světozor 33, 14, 165
49. Ilustrace Artuše Scheinera: Louskáček a Myší král, 1927. Světozor 28, 10-11, 201.
Reprodukce z: Světozor 28, 10-11, 201
50. Ilustrace Artuše Scheinera: Na vybranou, 1900. Švanda dudák 19, 11, 97.
Reprodukce z: Švanda dudák 19, 11, 97

51. Ilustrace Artuše Scheinera: Jen když je na vybranou, 1901. Švanda dudák 20, 3, 28.
Reprodukce z: Švanda dudák 20, 3, 28
52. Ilustrace Artuše Scheinera: Do plné výzbroje, 1901. Švanda dudák 20, 11, 93.
Reprodukce z: Švanda dudák 20, 11, 93
53. Ilustrace Artuše Scheinera: Dvorný společník, 1901. Švanda dudák 20, 19, 165.
Reprodukce z: Švanda dudák 20, 19, 165
54. Ilustrace Artuše Scheinera: Nejhorší případ, 1901. Švanda dudák 20, 50, 205.
Reprodukce z: Švanda dudák 20, 50, 205
55. Ilustrace Artuše Scheinera: Taky přenesená působnost, 1902. Švanda dudák 21, 9,
77. Reprodukce z: Švanda dudák 21, 9, 77
56. Ilustrace Artuše Scheinera: Marná korespondence, 1902. Švanda dudák 21, 29, 251.
Reprodukce z: Švanda dudák 21, 29, 251
57. Kresba Artuše Scheinera: Titulní strana časopisu Paleček, 1891. Paleček 1891.
Reprodukce z: Paleček 1891
58. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1892. Paleček 6, 1, 5. Reprodukce
z: Paleček 6, 1, 5
59. Ilustrace Artuše Scheinera: Obrázky z cizích krajů, 1892. Paleček 6, 2, 13.
Reprodukce z: Paleček 6, 2, 13
60. Ilustrace Artuše Scheinera: Na „štaflu“, 1892. Paleček 6, 5, 36. Reprodukce z:
Paleček 6, 5, 36
61. Ilustrace Artuše Scheinera: Na majstrátě, 1900. Paleček 14, 19, 148. Reprodukce z:
Paleček 14, 19, 148
62. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba 1893. Paleček 7, 11, 82.
Reprodukce z: Paleček 7, 11, 82
63. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1893. Paleček 7, 45, 338.
Reprodukce z: Paleček 7, 45, 338
64. Ilustrace Artuše Scheinera: Za dveřma, 1893. Paleček 7, 48, 362. Reprodukce z:
Paleček 7, 45, 338
65. Ilustrace Artuše Scheinera: Humoristická kresba, 1893. Paleček 7, 52, 393.
Reprodukce z: Paleček 7, 52, 393
66. Ilustrace Artuše Scheinera: Pověst o maurově odkazu, 1909. Jaro 2, 18. Reprodukce
z: Jaro 2, 18
67. Ilustrace Artuše Scheinera: O princí Janovi a dívce Janě, 1914. Topičův sborník 2,
104. Reprodukce z: Topičův sborník 2, 104

68. Ilustrace Artuše Scheinera: Vánoční legenda, 1926. Salon 5, 8, 26. Reprodukce z: Salon 5, 8, 26
69. Ilustrace Artuše Scheinera: Princ a lilie, 1926. Salon 5, 8, 27. Reprodukce z: Salon 5, 8, 27
70. Obálka s kresbou Artuše Scheinera. A. Wenig: Kocourkov. Praha 1903. Reprodukce z: WENIG Adolf: Kocourkov, Praha 1903
71. Dílo Artuše Scheinera: Reklama firmy Otta v Rakovníku, 1922. Reprodukce z: http://papirove-betlemy.sweb.cz/Html/Betlemy/scheiner_frm.htm
72. Dílo Artuše Scheinera: Ukřižování. Štěchovice 1918. Reprodukce z: FATKOVÁ Markéta: Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích (bakalářská práce na Katolicko-teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2008
73. Dílo Artuše Scheinera: Trůnící P. Marie s Ježíškem. Štěchovice 1918
Reprodukce z: FATKOVÁ Markéta: Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích (bakalářská práce na Katolicko-teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2008

IX. Seznam použitých pramenů- korespondence

Literární archiv Národního muzea Praha, fond: Pozůstalost Václav Tille, neinventováno

Literární archiv Národního muzea Praha, fond: Pozůstalost Karáskova galerie, č. inv.

2022

Památník národního písemnictví, fond: Pozůstalost Karel B. Mádl, č. přír.: 28/33

Památník národního písemnictví, fond: Pozůstalost Karel B. Mádl, č. přír.: 53/45

X. Seznam použité literatury

- ANONYM 1939a: Artuš Scheiner zemřel. In: Hollar 15, 1939, 45
- ANONYM 1939b: Artuš Scheiner zemřel. In: Jas 13, 1939, 9
- ANONYM 1938a: Artuš Scheiner zemřel. In: Národní listy 78, 1938, 3
- ANONYM 1938b: Artuš Scheiner zemřel. In: Našinec 74, 1938, 3
- ANONYM 1916: Božena Němcová maličkým. In: Český deník 5, 1916, 7
- ANONYM 1895: Co budeme čísti?. In: Besedy lidu 3, 1895, 143
- ANONYM 1925: Divadlo a umění. U Artuše Scheinera. In: Český deník 14, 1925, 9
- Anonym 1980: Kultura. Výstavy. 1980, 73-74
- ANONYM 1933: Kultura. Artuš Scheiner sedmdesátníkem. In: Národní listy 73, 1933, 3
- ANONYM 1938c: Malíř Artuš Scheiner zemřel. In: Lidové noviny 46, 1938, 4
- ANONYM 1932: Odešel nám náš drahý tatíček Dr. Josef Scheiner. In: Národní politika 50, 1932, 11
- ANONYM 1917: Výzdoba kostela sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích. In: Zlatá Praha 24, 1917, 105
- BOHATCOVÁ 1973 — Mirjam BOHATCOVÁ: Česká kniha a svět. Praha 1973
- BOHATCOVÁ 1990 — Mirjam BOHATCOVÁ: Česká kniha v proměnách staletí. Praha 1990
- BRABCOVÁ 1994 — Jana A. BRABCOVÁ: Pohádkové motivy v českém umění kolem roku 1900 (kat.výst.). Praha 1994
- BRAUNEROVÁ 1930 — Zdeňka BRAUNEROVÁ: Kolem Pohádky máje a prvního jejího vydání. Praha 1930
- BŘEZINA 1895 — Otakar BŘEZINA: Siesty. Tajemné dálky. Praha 1895
- BUCHLOVAN 1942 — Bedřich Beneš BUCHLOVAN: Knižní ilustrace Adolfa Kašpara. Praha 1942
- ČADÍK 1939 — Jindřich ČADÍK: Nad hrobem českého malíře-pohádkáře. In: Úhor 27, 1939, 57-58
- DYRYNK 1909 — Karel DYRYNK: Krásná kniha. Praha 1909
- DYRYNK 1967 — Martin DYRYNK: Krásná kniha Karla Dyrynka. Praha 1967
- FATKOVÁ 2008 — Markéta FATKOVÁ: Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích (bakalářská práce na Katolicko-teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2008
- FIALOVÁ 2001 — Anežka FIALOVÁ: Trienále umělecké knižní vazby a jeho význam pro Československé knihařství. In: X. Trienále knižní vazby, 2001, 32-34

- HANEL 2003 — Olaf HANEL: Z pohádky do pohádky (kat.výst.). Praha 2003
- HARLAS 1924 — František Xaver HARLAS: Artuš Scheiner. In: Světozor 24, 1924, 111
- HARLAS 1908 — František Xaver HARLAS: České umění I. Malířství. Praha 1908, 190-200
- HARLAS 1933 — František Xaver HARLAS: Umění. Artuš Scheiner. In: Národní politika 51, 1933, 8
- HARLAS 1938 — František Xaver HARLAS: Zesnulý akademický malíř a známý ilustrátor Artuš Scheiner. In: Národní politika 56, 1938
- HETTEŠ 1961 — Karel HETTEŠ: Od uměleckého řemesla k průmyslovému výtvarnictví. In: Výtvarná práce 9, 1961, 7
- HLAVÁČEK 1970 — Luboš HLAVÁČEK: Začátky moderní české knihy. In: Výtvarné umění 20, 1970, 350-397
- JAVŮREK 1972 — Josef JAVŮREK: Krásná česká kniha XIX.- XX. století. České Budějovice 1972
- JIRÁNEK 1962 — Miloš JIRÁNEK: Literární dílo II- O českém malířství moderním a jiné práce. Praha 1962, 29
- KARÁSEK ZE LVOVIC 1896 — Jiří KARÁSEK ZE LVOVIC: Hudba siesty. Zazděná okna. Praha 1896
- KARKANOVÁ 2001 — Hana KARKANOVÁ: Knižní vazby a papír. In: X. Trienále knižní vazby, 2001, 25-26
- KOTALÍK 1964 — Jiří KOTALÍK: Secese. In: Dějiny a současnost 6, 1964, 25-30
- KRYŠKOVÁ 1979/80 — Jarmila KRYŠKOVÁ: Moderní revue Arnošta Procházky a její význam pro rozvoj české knižní kultury. In: StrahK 14/15, 1979/80, 147-170
- LOMOVÁ 1998 — Olga LOMOVÁ: Zlatá slova o krásné knize. In: IX. Trienále umělecké knižní vazby, 1998, 32-33
- LORIŠ 1952 — Jan LORIŠ: Ilustrace Adolfa Kašpara. Praha 1952
- MAREK 1938 — Josef Richard MAREK: Pětasedmdesát let Artuše Scheinera. In: Národní listy 78, 1938,
- MINÁŘ 1982 — Emil MINÁŘ: 4. Trienále umělecké knižní vazby. Brno 1982
- MENHART 1949 — Oldřich MENHART: Písmář a typograf Vojtěch Preissig. In: Hollar 21, 1949, 174-180
- NETUŠIL 1999 — Lubomír NETUŠIL: Česká krásná kniha XX. století. Pardubice 1999
- NOVÁK 1932 — Arthur NOVÁK: Knižní grafika Zdeňky Braunerové. Praha 1932
- OTTO 1888-1909 — Jan OTTO: Ottův slovník naučný XXII. Praha 1888-1909, 962

- PÁNKOVÁ 1980 — Ludmila PÁNKOVÁ: Historicko – vlastivědná bibliografie okresu Benešov. Benešov 1980
- PRÁGR 1997 — Vítězslav PRÁGR: Zlatá slova o krásné knize. Praha 1997
- ROUBÍČEK 1980 — Jindřich ROUBÍČEK: Okresní galerie výtvarného umění Náchod. In: Výtvarná kultura 4, 1980, 73-74
- RYŠAVÁ 1983 — Eva RYŠAVÁ: Česká kniha na přelomu 19. a 20. století. In: Časopis Národního muzea 152, 1983, 219-220
- SEKANINA 1921 — František SEKANINA: U literárního Ježíška. In: Národní politika 39, 1921, 1
- SCHWARZ 1940 — Vincenc SCHWARZ: Město vidím veliké. Praha 1940, 476
- SMITH 2003 — Philip SMITH: Čtyři roviny knihařského uměleckého řemesla. Brno 2003
- SOUKUP 1933 — František A. SOUKUP: Artuš Scheiner sedmdesátníkem. In: Salon 12, 1933, 1
- STEHLÍKOVÁ 1984 — Blanka STEHLÍKOVÁ: Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež. Praha 1984
- STROUHALOVÁ 1998 — Eva STROUHALOVÁ: František Bílek 1872-1941: Tvůrce a myslitel, představitel českého secesního symbolismu. Brno 1998
- SUK 1933a — Václav František SUK: Artuš Scheiner, pohádkový malíř. In: Národní politika 51, 1933, 3
- SUK 1933b — Václav František SUK: Bibliografie knih pro děti, ilustrovaných A. Scheinerem. In: Úhor 21, 1933, 142-144
- SUK 1933c — Václav František SUK: Interview s Mistrem Scheinerem. In: Úhor 21, 1933, 145-147
- SUK 1933d — Václav František SUK: Ještě k Scheinerově jubileu. In: Úhor 21, 1933, 162-167
- SUK 1933e — Václav František SUK: Oslavy Artuše Scheinera. In: Úhor 21, 1933, 173-176
- ŠALDA 1983 — Jaroslav ŠALDA: Od rukopisu ke knize a časopisu. Praha 1983
- ŠMEJKAL 1962 — František ŠMEJKAL: Povaha a význam secese. In: Výtvarné umění 12, 1962
- ŠTÁFL 1938 — Otakar ŠTÁFL: Myšlenky z řeči O. Štáfla nad Scheinerovou rakví. In: Úhor 27, 1939, 49-50
- ŠTÁFL 1938 — Otakar ŠTÁFL: In memoriam malíře pohádkáře Artuše Scheinera. In: Národní politika 56, 1938, 4
- ŠTĚPÁN 2005 — Petr ŠTĚPÁN (ed.): Pohádkové bytosti (kat.výst.). Praha 2005

- ŠTOCHLOVÁ 1983 — Helena ŠTOCHLOVÁ: Spolkové a rodinné loutkové divadlo v Čechách. In: Výtvarná kultura 7, 1983, 58-59
- ŠTORM 1988 — Břetislav ŠTORM: Knižní grafika (kat.výst.). Praha 1988
- TOMAN 1947-1955 — Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců. Praha, 1947-1955, 418-419
- URBAN/MERHAUT 1995 — Otto M. URBAN / Luboš MERHAUT: Moderní revue 1894-1925. Praha 1995
- VESELÝ 1932 — Jindřich VESELÝ: Palacký, Rieger, Fügner, Tyrš a dr. Scheiner jako loutkomilové. Národní listy 72, 1932, 14
- VOLESKÁ 1933 — Marta VOLESKÁ: Jak pracuji s Mistrem Scheinerem. In: Úhor 21, 1933, 169-173
- VYKOUKAL 2006 — Jiří VYKOUKAL (ed.): Artuš Scheiner, ilustrace k pohádkám (kat.výst.). Cheb 2006
- VLČEK 1986 — Tomáš VLČEK: Praha 1900. Studie k dějinám kultury a umění v letech 1890-1914. Praha 1986
- WITTLICH 1982 — Petr WITTLICH: Česká Secese. Praha 1982
- WITTLICH 1987 — Petr WITTLICH: Umění a život: doba secese. Praha 1987
- WITTLICH 2005 — Petr WITTLICH: Secesní Prahou: podoby stylu. Praha 2005
- ZACH 1976 — Aleš ZACH: Ediční dílo Kamilly Neumannové. Praha 1976
- ŽÁKAVEC 1934 — František ŽÁKAVEC: Artuš Scheiner sedmdesátníkem. In: Umění 7, 1934, 397-401

Resumé

Zuzana Martinovská

Artuš Scheiner

Téma této bakalářské práce vychází z mého zájmu o umění na přelomu 19. a 20. století. Většina umělců, kteří žili v tomto období, jsou často zmiňováni a ve většině případů, byla jejich tvorba již zpracována. Proto jsem se ve své práci zaměřila na osobnost Artuše Scheinera (1863-1938), který ač byl ve své době velice ceněným kreslířem a ilustrátorem, nebyla jeho rozsáhlá tvorba doposud zpracována.

V jednotlivých kapitolách se zaměřuji nejprve na problematiku knižní tvorby na přelomu 19. a 20. století a okrajově zmiňuji některé secesní ilustrátory a tedy vrstevníky A. Scheinera. Dále píší o životě Artuše Scheinera, jak se ze samouka stal uznávaným umělcem, o jehož kresby byl zájem i v daleké cizině. V další kapitole se zaměřuji na Scheinerovu rozsáhlou tvorbu pro tehdejší české časopisy jako byl Světozor, Švanda dudák a další.

Ve své práci jsem se zaměřila pouze na Scheinerovu ranou tvorbu a jeho vrcholnou tvorbu, což byly početné ilustrace knih, jsem zde nastínila pouze okrajově. Jedná se o velice rozsáhlou problematiku, které se chci věnovat dále v budoucnu.

Tato práce se snaží poukázat na Scheinerovu ranou tvorbu z let 1888-1902, která mu otevřela dveře k další tvorbě, a kterou vešel do podvědomí společnosti.

Resumé

Artuš Scheiner

Subject of this bachelor work comes from my interest in art at the turn of 19th and 20th century. Most of artists who were living in this period, are usually mention and in most of these cases were their creation already cultivated. That is way I concentrate my work on personality of Artuš Scheiner (1863-1938), though he was very appreciated in his period as a draftsman and ilustrator and his extensive activity wasn't elaborate until these days.

In separated chapters I focuse at first on questions of book production in the turn of the 19th and 20th century and I marginally mention some secession ilustrators and therefore contemporary of Artuš Scheiner. Further I write about life of Artuš Scheiner, how he became reputable artist from self-taught, of his drawing were interest in far foreign country. In another chapter I focuse on Scheiner's wide production for then czech magazines such as Světozor, Švanda dudák and so on.

In my studie I focused only on Scheiner's early production and his supreme creation such was numerous ilustrations of books I mentioned only marginally. It discuss with wide dilema, which I want to focus on in the future.

This work is trying to refer to Scheiner's early production from 1888-1902, which opened him doors to another creation way he bring himself to notice of society.

Pět klíčových pojmů- Five key terms

- Knižní tvorba- Book production
- Secese- Secession
- Ilustrace- Illustration
- Humoristická kresba- Comic painting
- Světozor- Světozor

Počet znaků: 95 309